

Meer dan 44.000 kinderen en jongeren over corona

Coronacrisis treft alle kinderen en jongeren

Resultaten online-enquête #jongerenovercorona

Rapport - kinderrechtenperspectief in de coronacrisis #jongerenovercorona

Inhoud

Bedankt voor de samenwerking.....	3
1. Onderzoekopzet: megafoon voor kinderen en jongeren	4
1.1. De bril van kinderen en jongeren	4
1.2. Kinderrechten als kader	4
2. Methodologie: online-enquête bij 8- tot 17-jarigen	5
2.1. De stem van kinderen en jongeren	5
2.2. Brede verspreiding	5
2.3. Zonder ouderlijke toestemming	6
3. De megafoon was broodnodig	6
3.1. Ook jongere kinderen en meerderjarige jongeren willen zich laten horen	6
3.2. Massale respons	6
3.3. Elk kind, elke jongere telt	7
4. Kenmerken respondenten.....	8
4.1. Profiel van kinderen en jongeren die de enquête invulden	8
4.2. Kwetsbare kinderen en jongeren	9
5. De resultaten	10
5.1. Kinderen en jongeren noemen corona 'stom'	10
5.2. Kinderen begrijpen de coronaregels doorgaans goed, jongeren minder	12

5.3.	Kinderen en jongeren zijn vooral bang voor gezondheid van familie en vrienden.....	14
5.4.	Kinderen en jongeren vervelen zich, zijn eenzamer, vaker moe en hebben meer stress sinds corona	16
5.5.	Kinderen en jongeren missen vooral sociaal contact en vrije tijd.....	20
5.6.	Veel jongeren voelen financiële moeilijkheden	23
5.7.	Veel ruzie met huisgenoten, maar ook meer aandacht.....	25
5.8.	Corona heeft een impact op geweld en pesten bij kinderen en jongeren.....	27
5.9.	Kinderen en jongeren hebben nu meer stress door schoolwerk en willen het liefst gewoon terug naar school	31
5.10.	Kinderen en jongeren praten vooral met ouders, broers en zussen, familie en vrienden over hun gevoelens.....	35
5.11.	Spelen met broers en zussen, en vooral digitaal contact met leeftijdsgenoten	37
5.12.	Meeste kinderen en jongeren hebben een eigen rustplek en kunnen zich thuis ontspannen.....	39
5.13.	Naar buiten gaan: niet vanzelfsprekend	41
5.14.	Gewoontes van jongeren	44
5.15.	Kinderen en jongeren willen een stem om de regels mee te bepalen	45
5.16.	Tips van kinderen en jongeren om corona door te komen.....	51
5.17.	Kinderen en jongeren reageren positief op de vragenlijst.....	52
5.18.	Kinderen en jongeren in de kijker	54
6.	Conclusie	56
7.	Bijlagen: tabellen.....	58

Bedankt voor de samenwerking

Een woord van dank aan alle medewerkers aan dit onderzoek is op zijn plaats. In de eerste plaats aan de tienduizenden (!) kinderen en jongeren die de tijd namen om hun mening kenbaar te maken door onze enquête in te vullen.

In de tweede plaats aan de duizenden tussenpersonen en organisaties die de enquête tot in de huiskamer of – in de moeilijke omstandigheden van de coronaperiode – tot op de drempel bij de kinderen en jongeren brachten. Ongelooflijk fel bedankt voor jullie betrokkenheid en inzet. Zonder jullie was dit onderzoek niet gelukt.

Een speciaal woord van dank ook aan Jo Steyaert, Siebe De Koninck en de andere betrokken medewerkers van Indiville. Betrokken niet alleen bij hun werk voor ons, maar ook bij de maatschappelijke doelstelling van dit onderzoek. Dankzij jullie verliep technisch alles vlot en was de enquête gemakkelijk in te vullen.

Verder konden we een beroep doen op de inzet, kennis en expertise van Jessy Siongers (JeugdOnderzoeksPlatform JOP), Erika Coene en Elke Valgaren (Gezinsbond), Johan Meire (Kind & Samenleving), Sofie Iserbyt (De Ambrassade), Eva Van Passel en vele anderen voor hulp en inspiratie, onder andere om de vragenlijsten op te stellen.

Dit rapport is te lezen op zichzelf, maar ook als uitgebreide achtergrond bij het advies 'Kindperspectief in de coronacrisis #jongerenovercorona' van 26 mei 2020 van het Vlaams Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen. De belangrijkste cijfergegevens zitten voor de leesbaarheid van de tekst als bijlage in tabellen.

We wilden de handen uit de mouwen steken en de stem van kinderen en jongeren capteren en naar het beleid brengen. Beleidsmakers moedigen we aan om aan de slag te gaan met onze adviezen en rekening te houden met de bevindingen van dit onderzoek in hun aanpak van de coronacrisis en als achtergrondkennis bij de aanpak van toekomstige gezondheids- en andere crisissen.

Geëngageerde burgers, middenveldorganisaties en academici nodigen we uit verder te graven in de data die we voor dit onderzoek verzamelden en die te gebruiken als inspiratie voor verdiepend vervolgonderzoek. Alle cijfergegevens zijn dan ook beschikbaar voor iedereen, op de website van het [Kinderrechtencommissariaat](#), het [Kenniscentrum Kinderrechten](#) en de [Kinderrechtencoalitie Vlaanderen](#).

1. Onderzoeksopzet: megafoon voor kinderen en jongeren

1.1. De bril van kinderen en jongeren

Het perspectief van kinderen en jongeren komt te weinig en te fragmentair aan bod in het publieke debat, de maatregelen en de exitstrategie van de coronacrisis. Vandaar dit onderzoek, een megafoon die kinderen en jongeren zélf aan het woord laat. De centrale vraag is: Wat vinden kinderen en jongeren zélf over de coronacrisis en de maatregelen? Hoe ervaren zij die en welk effect hebben de maatregelen op hun dagelijks leven en op hoe ze zich voelen?

Het Vlaams Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen sloegen de handen in elkaar om in één maand een grootschalige enquête op te zetten, uit te voeren én de resultaten te presenteren. De resultaten moeten zichtbaar maken hoe kinderen en jongeren de crisis en de aanpak ervaren en wat zij willen.

Uiteindelijk voeden we zo beleidsmakers om het kinderrechtenspectief centraal te zetten. De coronamaatregelen voor de volksgezondheid uittekenen is een moeilijke opdracht. We hopen dat de enquête mee zorgt voor coronamaatregelen en een exitstrategie op maat van volwassenen én van kinderen en jongeren. En dat ze ons leert hoe we in de toekomst beter kunnen omgaan met gelijkaardige crisissituaties.

1.2. Kinderrechten als kader

Het uitgangspunt voor de enquête is dat kinderen recht hebben op bijzondere zorg en bescherming. En kinderen die in bijzonder moeilijke omstandigheden leven, hebben extra aandacht nodig.

Artikel 12 van het kinderrechtenverdrag stelt dat kinderen het recht hebben om hun mening te geven in alles wat ze aangaat. We hebben de stem van kinderen en jongeren nog amper gehoord in het publieke debat over de coronacrisis en over hoe zij de maatregelen ervaren en wat hun behoeften zijn. Ook het VN-Kinderrechtencomité onderstreept het belang van participatie en vraagt staten *'to provide opportunities for children's views to be heard and taken into account in decision-making processes on the pandemic. Children should understand what is happening and feel that they are taking part in the decisions that are being made in response to the pandemic'*.

Ook voor de vragen vertrokken we van de rechten van het kind, zoals die in het kinderrechtenverdrag staan en van signalen die het Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen al kregen via de Klachtenlijn en het middenveld.

2. Methodologie: online-enquête bij 8- tot 17-jarigen

2.1. De stem van kinderen en jongeren

We wilden met dit onderzoek de stem van kinderen en jongeren zelf horen. Het vertrekpunt was dat kinderen en jongeren de enquête zelfstandig moesten kunnen invullen vanaf 8 jaar. Dat is de leeftijd waarop kinderen al redelijk vlot eenvoudige zinnen kunnen lezen. De enquêtevragen werden opgesteld met de hulp van academici en jongerenexperts van organisaties als het JeugdOnderzoeksPlatform (JOP), Awel, WATWAT, Uit De Marge, Kind & Samenleving en de Gezinsbond. Ze werden vooraf getest door kinderen en jongeren.

Omdat er een verschil is in leefwereld en ontwikkeling van kinderen ouder en jonger dan 12 jaar, ontwikkelden we twee verschillende vragenlijsten, maximaal afgestemd op de leeftijdsgroep, maar ook minimaal verschillend. Kinderen en jongeren vulden bij de start hun leeftijd in en kregen aangepaste vragen. Zo vroegen we de jongere kinderen of ze nog met andere kinderen kunnen spelen en aan oudere jongeren in welke mate en hoe zij nog contact houden met hun lief en vrienden. Voor de kinderen onder 12 jaar is het woordgebruik ook eenvoudiger.

De vragenlijsten zijn online te vinden op de website van het [Kinderrechtencommissariaat](#), het [Kenniscentrum Kinderrechten](#) en de [Kinderrechtencoalitie Vlaanderen](#).

Het maatschappelijk geëngageerde onderzoeksbureau Indiville zette mee zijn schouders onder dit initiatief. Zij ontwikkelden de technische kant van de enquête en gaven input voor de methodologie van de vragenlijst.

2.2. Brede verspreiding

Kinderen en jongeren hebben het recht om hun stem te laten horen. We maakten dan ook een prioriteit van de brede verspreiding van de enquête en riepen acht- tot zeventienjarigen via verschillende kanalen op om de online-enquête in te vullen. We deden een extra inspanning om zoveel mogelijk kinderen van moeilijker bereikbare groepen toch te laten meedoen. Heel bewust hebben we via verschillende tussenpersonen en organisaties de vragenlijst zoveel mogelijk naar verschillende kinderen en jongeren gestuurd. Bijvoorbeeld: kinderen en jongeren die verblijven in een jeugdhulpvoorziening of een pleeggezin, die in een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) zitten, die buitengewoon onderwijs volgen. Ook inhoudelijk probeerden we de vragenlijst zo inclusief mogelijk samen te stellen. Jongens, meisjes maar ook kinderen en jongeren die zeggen dat ze niet in een van die categorieën passen, nemen we mee.

2.3. Zonder ouderlijke toestemming

Een uitdrukkelijke toestemming van ouders of opvoedingsverantwoordelijken om de enquête in te vullen was niet nodig. Vooraf informeerden we de kinderen en jongeren. We verwerkten alle resultaten anoniem en lieten kinderen weten waar ze terechtkunnen als ze achteraf zelf vragen hebben. We verwezen ze daarvoor bijvoorbeeld naar watwat.be/zoek-hulp. Kinderen en jongeren konden op elk moment beslissen om met de vragenlijst te stoppen. Ze konden kiezen om vragen over te slaan waarop ze liever niet antwoordden. Het is niet voor elk kind of elke jongere even eenvoudig om zo'n vragenlijst te begrijpen of te beantwoorden. Volwassenen konden dan zeker helpen.

3. De megafoon was broodnodig

3.1. Ook jongere kinderen en meerderjarige jongeren willen zich laten horen

Bij de lancering van de enquête vroegen veel ouders om een vragenlijst die ook jongere kinderen konden invullen, eventueel samen met de ouders. Die vraag is begrijpelijk én legitiem. We hebben wetenschappelijk advies ingewonnen en specialisten bevestigden ons dat zo'n vragenlijst een heel ander opzet zou moeten hebben (en het zou dus ook behoorlijk wat tijd vragen om die op te stellen). We hebben toen pragmatisch besloten de vragenlijst open te stellen voor de jongere kinderen, met de boodschap dat hij oorspronkelijk bedoeld was voor kinderen vanaf 8 jaar. 3.901 kinderen jonger dan 8 vulden toch de vragenlijst in.

Ook 6.024 meerderjarige jongeren hebben de vragenlijst ingevuld. Ook zij wilden duidelijk hun stem laten horen. En maar goed ook. 40,3% van de zesdejaars die de enquête invulden, was op dat moment al 18 jaar of ouder. In dit rapport vind je daarom ook hun mening en ervaringen terug. We kennen de leeftijd van alle kinderen en jongeren die antwoordden en rapporteren de resultaten van die groepen afzonderlijk waar dat zinvol is.

3.2. Massale respons

De respons op de enquête was heel groot. In de media en op sociale media was er enorm veel aandacht voor de actie en we konden van bij de start rekenen op de medewerking van heel veel organisaties. Middenveldorganisaties, de onderwijsnetten, Fedasil, voogden, jeugdwerkers, het agentschap Opgroeien, het agentschap Personen met een Handicap, het Vlaams Welzijnsverbond, mediaspelers reageerden enorm positief en stelden alles in het werk

om de enquête zo ruim mogelijk bekend te maken en te verspreiden. Daardoor bereikten we ook zoveel mogelijk de meest kwetsbare groepen, die traditioneel moeilijker bereikt worden bij dit soort onderzoek.

Op maandag 11 mei 2020 lanceerden we de enquête en op zondag 17 mei sloten we ze af. 17.355 kinderen tot 12 jaar vulden de hele enquête in. En ook 26.675 jongeren vanaf 12 jaar deden dat. Samen dus goed voor 44.030 kinderen en jongeren die de vragenlijst volledig invulden, in 7 dagen tijd.

3.3. Elk kind, elke jongere telt

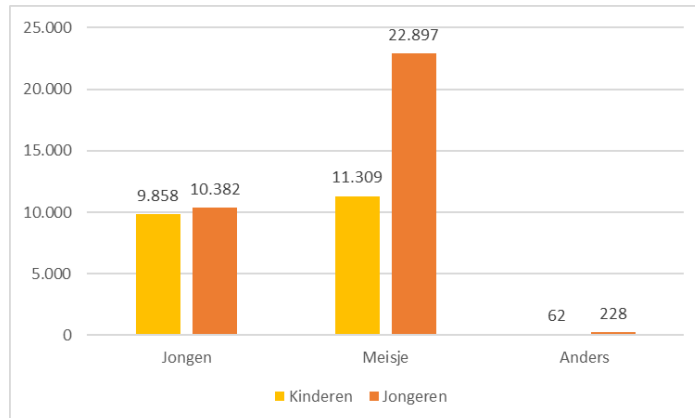
We presenteren en beschrijven de resultaten zoals de kinderen en jongeren ze ons gaven. Niet wij zijn de eigenaar van de duizenden antwoorden, maar de meer dan 44.000 kinderen en jongeren die de vragenlijst invulden. Wilden sommige kinderen en jongeren niet alle vragen beantwoorden? Sprongen ze onmiddellijk naar een volgende vraag zonder de vraag volledig te beantwoorden? Vulden ze maar de helft van de vragenlijst? We namen ze mee. Ook hun antwoorden vind je terug in het rapport. Het gaat hier dus om de antwoorden van meer dan 44.000 kinderen en jongeren: in totaal vulden 21.229 kinderen en 33.507 jongeren (samen 54.736) minstens de identificatievragen in. Elk kind, elke jongere die de vragenlijst (voor een deel) invulde, is van tel.

Er zijn grofweg 6.600.000 inwoners in het Vlaams Gewest, van wie 1.300.000 kinderen en jongeren, en 720.000 kinderen en jongeren van 8 tot en met 17 jaar. Meer dan 44.000 kinderen en jongeren van 8 tot en met 17 jaar vulden de enquête in: meer dan 6% dus of 1 op de 16 kinderen en jongeren.

Het gaat hier niet om een steekproef die representatief is voor de hele bevolking. We hebben de resultaten ook nog niet gewogen, om bijvoorbeeld de leeftijdsverdeling of de verdeling jongens-meisjes te laten overeenkomen met de werkelijke verhouding in de bevolking. Dit rapport biedt een eerste inzicht in de beleving van kinderen en jongeren over corona. Maar de resultaten zijn niet zonder meer te veralgemenen naar alle kinderen en jongeren. Een representatieve steekproef had een heel ander en veel tijds- en arbeidsintensiever opzet gevraagd. De grootste representatieve steekproeven bij jongeren zijn de JOP-Postmonitor (2.500 respondenten) en de JOP-Schoolmonitor (2.400 respondenten + 2.000 uit de grootstad).

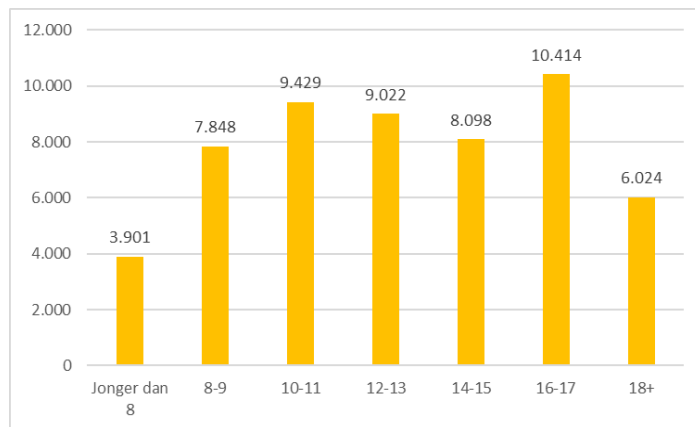
4. Kenmerken respondenten

4.1. Profiel van kinderen en jongeren die de enquête invulden

Als we alle kinderen en jongeren in rekening brengen – ook zij die de vragenlijst niet helemaal doorlopen hebben – komen we op 21.229 kinderen en 33.507 jongeren.

Bij de kinderen was de verdeling 46,4% jongens tegenover 53,6% meisjes. Bij de jongeren valt sterk op dat veel meer meisjes (68,3%) dan jongens (31,7%) de enquête invulden. Door die meisjes vulden veel meer jongeren dan kinderen de enquête in. Sommige kinderen en jongeren voelen zich noch jongen, noch meisje. Het gaat om 62 kinderen en 228 jongeren.

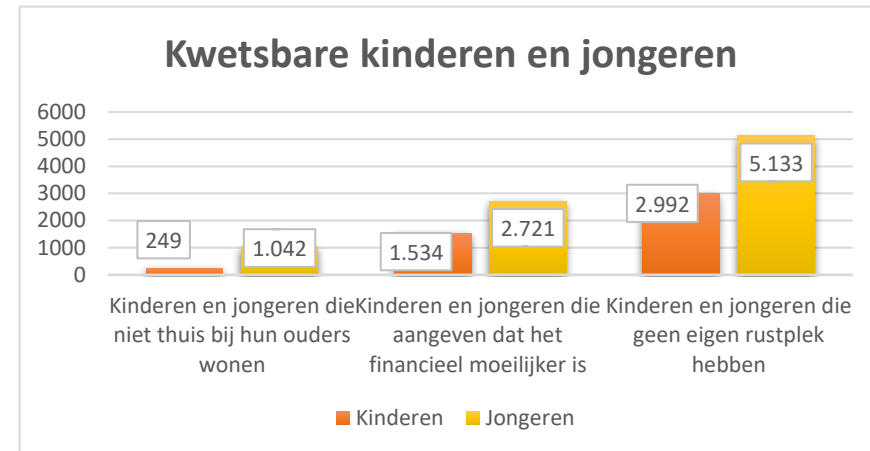
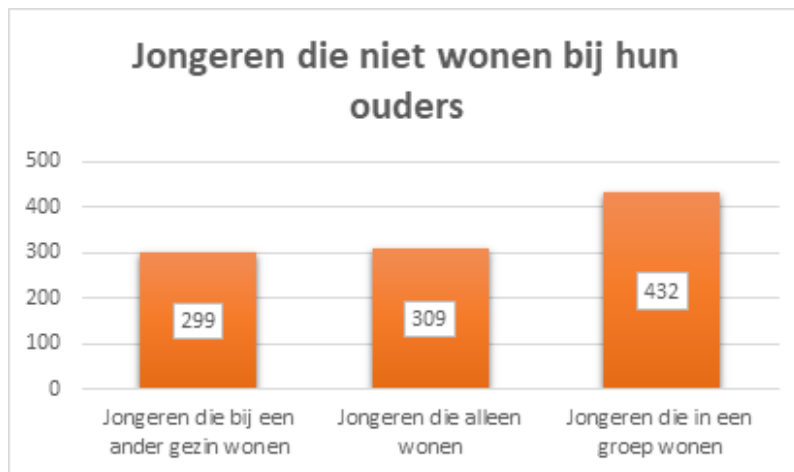

In de leeftijdsverdeling zien we 3.901 deelnemers jonger dan 8 jaar en 6.024 deelnemers van 18 jaar of ouder. In de doelgroepen zelf is de verdeling vrij evenwichtig, met tussen 4.000 en 5.000 deelnemers per leeftijd.

4.2. Kwetsbare kinderen en jongeren

We kozen ervoor om kinderen en jongeren niet uitdrukkelijk te vragen of ze in kansarmoede leven of een etnisch-culturele achtergrond hebben. Kwetsbaarheid bekijken we vanuit de variabelen woonvorm, financiële moeilijkheden en wel of geen eigen rustplek hebben. Doorheen het rapport zijn deze variabelen steeds in beeld gebracht. Het gaat om de volgende categorieën:

- kinderen die niet bij hun ouders wonen. (n= 249)
- jongeren die niet bij hun ouders wonen. (n= 1.033), bestaande uit:
 - jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) wonen (n= 292);
 - jongeren die alleen wonen (n= 309)
 - jongeren die in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis...) wonen (n= 432)

- kinderen die zeggen dat het financieel moeilijk is sinds corona (n= 1534)
- jongeren die zeggen dat het financieel moeilijk is sinds corona (n= 2721)
- kinderen zonder eigen rustplek (n= 2992)
- jongeren zonder eigen rustplek (n= 5133)

Bij het onderdeel 'kinderen en jongeren in de kijker' brengen we twee bijzondere groepen in beeld.

5. De resultaten

5.1. Kinderen en jongeren noemen corona 'stom'

Jongeren beschrijven corona vooral als stom, 'kut', vervelend en lastig. Ze vinden dit een rare, saaie en eenzame periode in hun leven. Hoewel we deze vraag niet stelden aan kinderen, tonen hun open antwoorden gelijkaardige omschrijvingen. Kinderen vinden het ook een lastige periode, haten corona en vinden het virus stom. *'Dit is een tijd die je niet vergeet, een rare tijd.'* (jongen, 8-9 jaar)

De onzekerheid en onduidelijkheid over corona wordt regelmatig. Kinderen verwachten dat er snel verandering komt en dat ze hun leven zoals vroeger kunnen hervatten. Een meisje (10-11 jaar) zegt: *'Ik heb nooit gerealiseerd hoeveel vrijheid ik had tot nu. Ik kan niet wachten tot mijn leven weer normaal is.'* *'Hopelijk kunnen we weer terug naar normaal, want dit nieuwe normaal mag nooit normaal worden.'* (jongen, 8-9 jaar)

Kinderen denken niet alleen aan hoe het vroeger was, maar ook hoe de toekomst er zal uitzien:

'Ik vind corona heel stom en ik denk heel hard na over de toekomst: zullen we ooit nog leven zonder corona? Zou ik wetenschapper worden om dit op te kunnen lossen...' (jongen, 8-9 jaar)

'Corona heeft de tijd van mijn leven geannuleerd :/. We zijn maar 1 keer zo oud als we nu zijn en ik vind het jammer dat dit net moet gebeuren in mijn leukste jaren.' (meisje, 16-17 jaar)

Een minderheid van de jongeren heeft het ook wel over de rust die deze periode met zich meebrengt en hoe de corona-crisis ook voordelen heeft: *'Veel van mijn vrienden voelen zich nu eigenlijk veel beter omdat we niet elke dag naar school moeten en heel de dag stilzitten ed... ik kan nu wanneer nodig naar buiten en bewegen. En dat werkt veel beter voor mij. Ik leer nu ook veel meer andere dingen: knutselen met mijn papa, we hebben tuinsalon gemaakt, ik leer mezelf heel veel trucjes op de trampoline, ik heb leren mijn kamer goed kuisen, doe veel meer met mijn broer samen.'* (jongen, 14-15 jaar)

Kinderen vertellen hoe ze met hun burens in contact kunnen zijn. Een meisje van 8-9 jaar: *'Ik vind het vaak heel saai, en soms leuk, omdat wij nog wel kunnen praten met de buurmeisjes (door de haag).'* Of hoe ze de tijd met hun gezin appreciëren. Een jongen van 10-11 jaar: *'Ik vind deze tijd niet leuk omdat ik niet naar school kan maar ook wel leuk omdat ik veel bij mama en papa kan zijn.'*

5.2. Kinderen begrijpen de coronaregels doorgaans goed, jongeren minder

93,3% van de kinderen zegt dat ze de coronamaatregelen goed begrijpen. Dat percentage ligt lager bij kinderen die niet bij hun ouders thuis wonen (83,5%) en bij kinderen jonger dan 8 (82,9%, zie tabel 1).

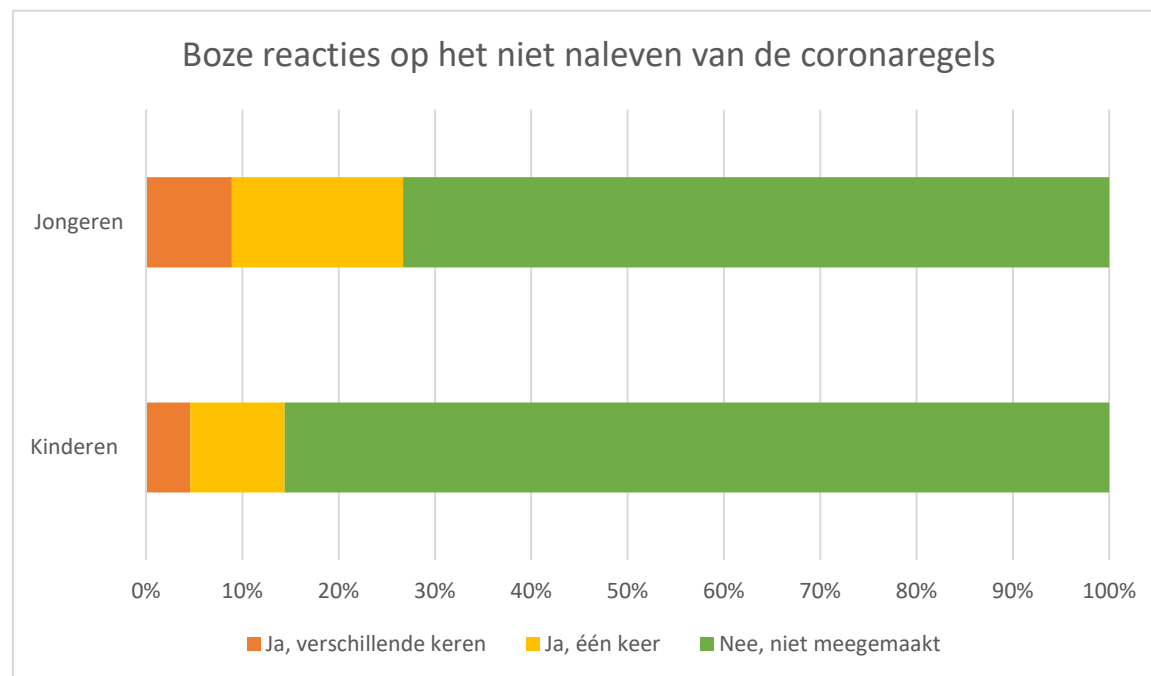
Kinderen verduidelijken in de open antwoorden dat ze de regels zoals handen wassen, afstand bewaren, niet afspreken, mondkapje dragen begrijpen. Toch zijn er ook kinderen die het moeilijk vinden en die de regels te streng noemen. Door de regels te respecteren, hopen ze op een versoepeling van de maatregelen. Een meisje (10-11 jaar): *'Het is niet leuk in deze tijden maar ik probeer mijn best te doen om mee te werken en de maatregelen te volgen want als we dat ALLEMAAL doen, dan kan corona het snelst weg gaan.'* Verder zien ze dat niet iedereen de regels

respecteert: *'Ik ben echt blij dat er zoveel mensen zijn die de coronaregels volgen. Maar als ik dan hoor dat er mensen zijn die dat niet doen, word ik wel een beetje verdrietig.'* (meisje, 10-11 jaar). Toch hebben kinderen ook nog heel wat vragen over corona en verwachten ze dat er antwoorden komen, bijvoorbeeld in het kindernieuws, op een website of in flyers. *'Ik vind het soms moeilijk om de maatregelen te snappen. Ik vind dat ze het ook op een manier moeten zeggen dat kinderen zoals ik het snappen.'* (meisje, 8-9 jaar). Ook willen ze naast corona nog ander nieuws horen. *'Ik zou willen dat het nieuws in deze periode meer aandacht besteedt aan leuke dingen en zeker andere, die niets met corona te maken hebben!'* (jongen, 10-11 jaar).

Bij de jongeren zegt 55,9% dat ze goed begrijpen wat mag en niet. Bij jongens ligt dat percentage (63,3%) hoger dan bij meisjes (52,6%). Van de 379 jongeren die voor de crisis niet naar school gingen, vindt 43% de regels duidelijk. Jongeren die alleen wonen (n=269), vinden de regels minder duidelijk (47,2%), net als 46,4% van de 2711 jongeren die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (zie tabel 1).

Jongeren hebben dus ook duidelijke informatie nodig over corona en wat wel en niet mag in deze periode. Dat blijkt ook uit hun antwoorden op de open vragen: *'Dat we een heel onduidelijk beeld krijgen over corona op het nieuws en persberichten.'* (meisje, 14-15 jaar). Ze verwachten dat die informatie van de

overheid komt: *'De overheid moet meer duidelijkheid geven!'* (meisje, 14-15 jaar). Ook vinden ze het vervelend als bepaalde maatregelen veranderen. *'Kinderen hebben structuur nodig maar ook duidelijkheid. Als er dan verteld wordt dat er weer iets mag en dat weer afgeschaft wordt, is dat heel moeilijk.'* (meisje, 12-13 jaar). Daarnaast vragen veel jongeren duidelijkheid rond de zomerkampen: *'Ik zou meer duidelijkheid willen hebben over eventuele zomerkampen.'* (jongen, 12-13 jaar).

De meeste kinderen en jongeren krijgen geen boze reacties omdat ze de regels niet goed opvolgen. 85,6% van de kinderen en 73,3% van de jongeren kreeg nog geen boze reacties. 4,6% van de kinderen en 8,9% van de jongeren kreeg al verschillende keren boze reacties.

Bij de jongeren stuiten jongens (10,1% van de 8.980 jongens) vaker op boze reacties dan meisjes (8,2% van de 20.257 meisjes). Er zijn ook verschillen volgens leeftijd, nog naar school gaan of niet, volgens onderwijsvorm, waar de jongeren verblijven, kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is en die geen eigen rustplek hebben: 24,1% van de 357 jongeren die in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis, ...) wonen, 22,6% van de 208 jongeren die alleen wonen, 17,8% van de 2.535 jongeren die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, 17,6% van de 290 jongeren die niet naar school gaan, 15,3% van de 150 jongeren die buso volgen, 12,9% van de 4940 jongeren die geen eigen rustplek hebben, 12,1% van de 1.764 jongeren die bso volgen, 12% van de 650 jongeren die kso volgen, 11,3% van de 4.595 jongeren die ouders zijn dan 18.

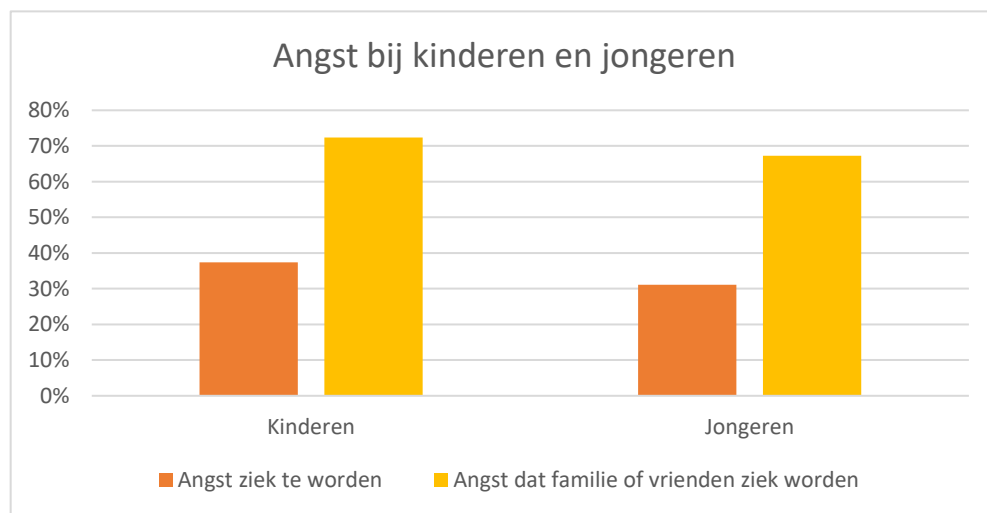
jongeren die buso volgen, 12,9% van de 4940 jongeren die geen eigen rustplek hebben, 12,1% van de 1.764 jongeren die bso volgen, 12% van de 650 jongeren die kso volgen, 11,3% van de 4.595 jongeren die ouders zijn dan 18.

Bij de kinderen krijgen de jongsten het vaakst boze reacties: 6,2% van de 2.918 kinderen die nog geen 8 jaar zijn, heeft dat al vaker meegemaakt. Daarnaast kreeg 10,6% van de 208 kinderen die niet bij hun ouders wonen, 9,6% van de 1.413 kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, 8,2% van de 707 kinderen die (bijna) nooit naar buiten gaan en 6,8% van de 2.886 kinderen die geen eigen rustplek hebben vaker boze reacties (zie tabel 2).

! Conclusie: veel begrip

- Negen op tien kinderen zeggen dat ze de regels goed begrijpen. Dat is minder het geval voor kinderen die niet bij hun ouders wonen. Voor jongeren is dit aantal veel lager (nog geen 6 op tien). Dat geldt zeker voor jongeren die alleen wonen of van wie de ouders het financieel moeilijker hebben.
- Een op de drie kinderen en jongeren kent iemand die covid-19 heeft of had.
- Kinderen en jongeren krijgen over het algemeen weinig boze reacties. Toch merken we op dat jongeren vaker boze reacties krijgen dan kinderen. Kinderen krijgen vaker boze reacties als ze jong zijn, ergens anders dan bij hun ouders wonen of het financieel moeilijker hebben sinds corona.

5.3. Kinderen en jongeren zijn vooral bang voor gezondheid van familie en vrienden

Meer dan 1 op de 3 kinderen is bang om zelf ziek te worden (37,4%, zie tabel 1). Kinderen die niet thuis bij hun ouders wonen, zijn doorgaans banger (51,8%). Kinderen jonger dan 8 zijn ook banger om zelf ziek te worden (42%), net als de 46 kinderen vanaf 12 jaar (41,3%). Ook kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zijn banger (48,8%).

De meerderheid van de kinderen (72,4%) is bang dat familie of vrienden ziek worden. Kinderen die ergens anders wonen dan bij hun ouders, zijn iets meer bang dat hun familie of vrienden ziek worden (78,8%), net als kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (77,7%).

Meer dan 1 op de 3 kinderen (36,6%) en jongeren (34,4%) kennen iemand die covid-19 heeft of had. Jongeren die alleen wonen (n=267), kennen vaker iemand goed die covid-19 heeft of had (47,2%).

Sommige kinderen zeggen in de open antwoorden dat kinderen minder snel ziek worden. Toch zijn sommige kinderen bang om zelf ziek te worden. *‘Ik heb een ziekte en corona is gevaarlijk voor mij. Daarom ben ik soms bang.’* (jongen, 10-11 jaar). Kinderen vertellen over een grootouder of familielid die covid-19 had: *‘Mijn overgrootmoeder heeft corona gehad en is er van doodgegaan.’* (jongen, 8-9 jaar) en *‘Mijn oma en tante hebben corona gehad. Het was heel erg. Ze waren heel ziek. Elke dag zijn er nog zieken bij. Het is niet veilig.’* (meisje, 10-11 jaar).

31,1% van de jongeren, dus ongeveer 1 op de 3, is bang om zelf ziek te worden (zie tabel 1). Ook jongeren van 18 jaar en ouder zijn banger om zelf ziek te worden (36,3%). Meisjes hebben meer angst om ziek te worden (34,5%) dan jongens (23,6%). Ook jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders,...) wonen, zijn banger om zelf ziek te worden (38,4%). Van de jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis...) wonen, is 36,9% bang om zelf ziek te worden, terwijl 41,6% van de jongeren die alleen wonen, bang is om zelf ziek te worden.

Een kleine meerderheid van de jongeren (67,3%) is bang dat hun familie of vrienden ziek gaan worden. Dat cijfer ligt hoger bij meisjes (72,8%) dan bij jongens (55,2%). Jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis...) wonen, zijn minder bang dat hun familie of vrienden ziek worden (62,1%), terwijl jongeren die aangeven dat het thuis moeilijker is om alles te betalen meer angst hiervoor hebben (74,1%, zie tabel 1).

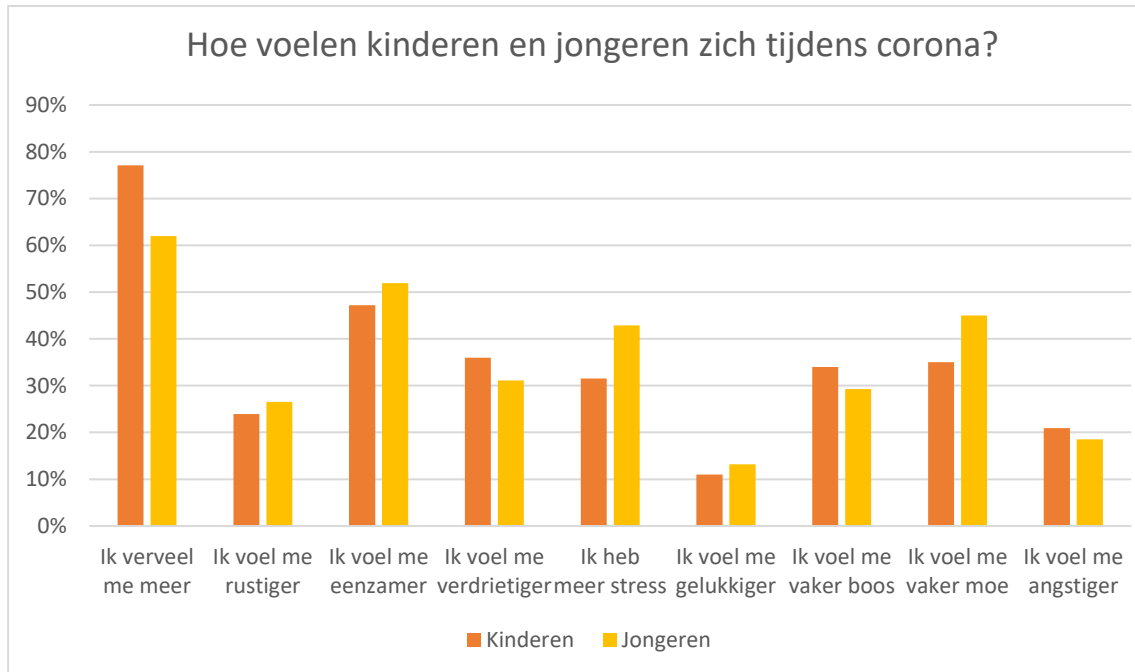
Ook uit de antwoorden op de open vragen blijkt dat jongeren zich zorgen maken over anderen: *‘Ik word angstig omdat mijn vader gevoelig is (fysiek niet mentaal) voor het virus.’* (meisje, 12-13 jaar). *‘Ik ben het meest bang dat mijn familie het krijgt. Maar niet alleen daarom blijf ik liever thuis ook al wil ik graag naar buiten want stel je eens voor: ik ben ziek en dat weet ik zelf niet, dan ben ik juist bang om anderen te besmetten. Dan is het mijn schuld en dat wil ik het liefst voorkomen.’* (meisje, 16-17 jaar).

• **Conclusie: veel bezorgdheid**

- Een op de drie kinderen en jongeren kent iemand die covid-19 heeft of had.
- Meer dan 1 op de 3 kinderen en jongeren zijn bang om zelf ziek te worden. Kinderen die niet thuis bij hun ouders wonen en kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zijn doorgaans banger. Jongeren die alleen of in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) wonen, zijn ook banger om zelf ziek te worden.
- Ongeveer 2 op de 3 kinderen en jongeren zijn bezorgd over de gezondheid van hun familieleden en vrienden. Die angst is groter bij kinderen die niet bij hun ouders wonen en bij kinderen en jongeren van wie de ouders het financieel moeilijk hebben. Jongeren die in een groep wonen, zijn minder bang dat hun familie of vrienden ziek worden.

5.4. Kinderen en jongeren vervelen zich, zijn eenzamer, vaker moe en hebben meer stress sinds corona

‘Dat ik me echt rot verveel en altijd de hele dag op mijn computer zit en dat wil ik niet maar ik heb niets anders om te doen.’ (meisje, 10-11 jaar)

Bijna 8 op de 10 kinderen (77,1%) vervelen zich meer dan anders. Dat percentage is lager voor kinderen onder de 8 jaar (71,3%), vanaf 12 jaar (61,9%) (n=42) en voor kinderen die niet bij hun ouders wonen (72,8%).

Ook de meerderheid van de jongeren (62%) verveelt zich meer. Dat percentage is lager voor jongeren die niet naar school gaan (51,6%), die alleen wonen (43,8%) en die hoger onderwijs volgen (42,1%).

‘Ik mis mijn vriendinnen en ik voel me alleen.’ (meisje, 12-13 jaar)

Zo goed als **de helft van de kinderen voelt zich eenzamer (47,2%)**. Meisjes meer (50,4%) dan jongens (43,2%). Gevoelens van eenzaamheid zien we ook meer bij kinderen die aangeven dat het thuis moeilijker is om alles te betalen (54,5%). Kinderen die niet bij hun ouders wonen, voelen zich dan weer minder eenzaam (43,8%).

‘Als enig kind voel ik me echt alleen. Met mama en papa kan ik wel spelen maar het is toch anders dan met kleine kindjes.’ (jongen, 8-9 jaar)

‘Ik begin me steeds eenzamer te voelen, omdat ik niemand van mijn vrienden in het echt kan spreken. Bellen of videochatten is niet hetzelfde, vind ik. En zeker als ik ergens mee zit, vind ik het moeilijk om dat digitaal te doen.’ (meisje, 16-17 jaar)

Ook een kleine meerderheid van de jongeren (51,9%) voelt zich eenzamer. Bij meisjes meer (56,8%) dan bij jongens (40,7%). Voor jongeren die hoger onderwijs volgen, gaat het om 71,1% en bij jongeren die alleen wonen om 62,7%. Voor jongeren die geen plekje voor zichzelf hebben om 57,9%.

'Ik voel me een beetje depri door de coronacrisis. Ik hoop dat de crisis snel voorbij is en dat we weer kunnen afspreken.' (jongen, 10-11 jaar)

36% van de kinderen voelt zich verdrietiger. Meisjes meer (41,9%) dan jongens (29,1%). Dat geldt ook voor kinderen die niet bij hun ouders wonen (43,3%) en kinderen die melden dat het nu moeilijker is om alles te betalen (43,3%). Kinderen ouder dan 12 (n=42) voelen zich minder verdrietig (28,6%).

31,1% van de jongeren voelt zich verdrietiger. Ook hier gaat het om meer meisjes (37,3%) dan jongens (16,8%). Jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, voelen zich vaker verdrietiger (44,2%), net als jongeren die geen plekje voor zichzelf hebben (41,2%).

'Ik ben moe en uitgeput door niks te doen.' (meisje, 16-17 jaar)

Meer dan 1 op de 3 meisjes en jongens (35%) voelen zich vaker moe. Dat geldt minder voor kinderen die niet thuis wonen (29,5%).

'Door corona kan ik niet slapen. Daardoor ben ik overdag moe.' (meisje, 8-9 jaar)

Bijna de helft van de jongeren (45%) voelt zich vaker moe. Ook hier zien we meer meisjes (49%) dan jongens (35,9%). 58,6% jongeren in het hoger onderwijs voelt zich vaker moe. Ook jongeren die geen eigen plekje hebben in huis, zijn meer moe (53,4%).

'Dat het oneerlijk is dat niet alle regels hetzelfde zijn voor iedereen!' (meisje, 14-15 jaar)

Meer dan 1 op de 3 kinderen (34%) voelt zich vaker boos. De groep die niet bij de ouders woont, scoort hier hoger (44,7%), net als kinderen die aangeven dat het thuis moeilijker is om alles te betalen (40,9%).

Bijna 1 op de 3 jongeren (29,3%) voelt zich vaker boos. Meer meisjes (31,7%) dan jongens (23,8%). Verder valt op dat jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, zich vaker boos voelen (43,1%), net als jongeren die geen eigen plekje in huis hebben (41,2%).

'Heel veel stress voor schoolwerk thuis. Niets om naar uit te kijken (geen jeugdbeweging, sport, school en vrienden.)' (jongen, 14-15 jaar)

31,5% van de kinderen zegt dat ze meer stress hebben dan voor corona. Ook hier scoren meisjes (33,8%) hoger dan jongens (28,9%). Ook kinderen die niet bij hun ouders wonen, hebben meer stress (48,4%), net als kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (38,6%).

'Door corona hebben twee vriendinnen me zonder redenen geblokkeerd hebben, daardoor heb ik veel stress gekregen, ik denk aan niks anders dan dat, daardoor heb ik kortademhalingsproblemen en dat betekent dat ik niet meer diep kan ademen, maar ik heb over meerdere dingen stress en alles bij elkaar zorgt ervoor dat ik soms echt niet meer diep kan inademen en soms gewoon niet genoeg adem heb en dat doet veel pijn en het is zeer beangstigend.' (meisje, 10-11 jaar)

Jongeren hebben meer stress (42,9%) dan kinderen. Ook hier meer meisjes (48,1%) dan jongens (31,2%). Opvallend veel jongeren in het hoger onderwijs rapporteren nu meer stress (74%). Dat geldt ook voor jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) (50,8%), in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) (54%) of alleen wonen (58,6%) en voor jongeren die geen eigen plek in huis hebben (54,6%).

'Ik heb veel angst omdat ik denk dat je corona niet kunt stoppen en dat deze zware virus de wereld zou kunnen vernietigen.' (meisje, 12-13 jaar)

Daarnaast voelt 20,9% van de kinderen zich angstiger dan vroeger, opnieuw meer meisjes (23,6%) dan jongens (17,6%). Voor de groep die ergens anders woont dan bij hun ouders is het percentage 29,5% tegenover 20,8% voor wie thuis woont bij de ouders. Ook kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zijn angstiger (28,9%).

'Ik voel me meer bang in mijn bed. Ik vind het jammer dat we niet mogen knuffelen met mensen die niet in ons huis wonen.' (jongen, jonger dan 8)

Jongeren voelen zich minder angstiger dan kinderen (18,5%). Bij meisjes gaat het om 22% en bij jongens om 10,1%. Bij jongeren die hoger onderwijs volgen, gaat het om 40%. Ook jongeren uit het zesde middelbaar rapporteren meer angst (26%). Voor respondenten die niet naar school gaan, gaat het om 28,9%. Jongeren die alleen wonen, ervaren ook meer angst (39,8%).

'Ik ben altijd druk en stout op school en nu rustig en blij.' (jongen, jonger dan 8)

Ten slotte voelt ook 11% van de kinderen zich gelukkiger. Dat percentage is hoger bij kinderen jonger dan 8 jaar (19,3%).

Daarnaast voelt **23,9% van de kinderen zich rustiger**, terwijl kinderen jonger dan 8 zich meer rustig voelen (28,5%).

Van de jongeren voelt 13,2% zich gelukkiger. Meer jongens (15,6%) dan meisjes (12,2%) geven dit aan. Van de jongeren die in het hoger onderwijs zitten, voelt maar 4% zich gelukkiger. Ook minder jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, voelen zich gelukkiger (9,8%), net als jongeren die alleen wonen (8%).

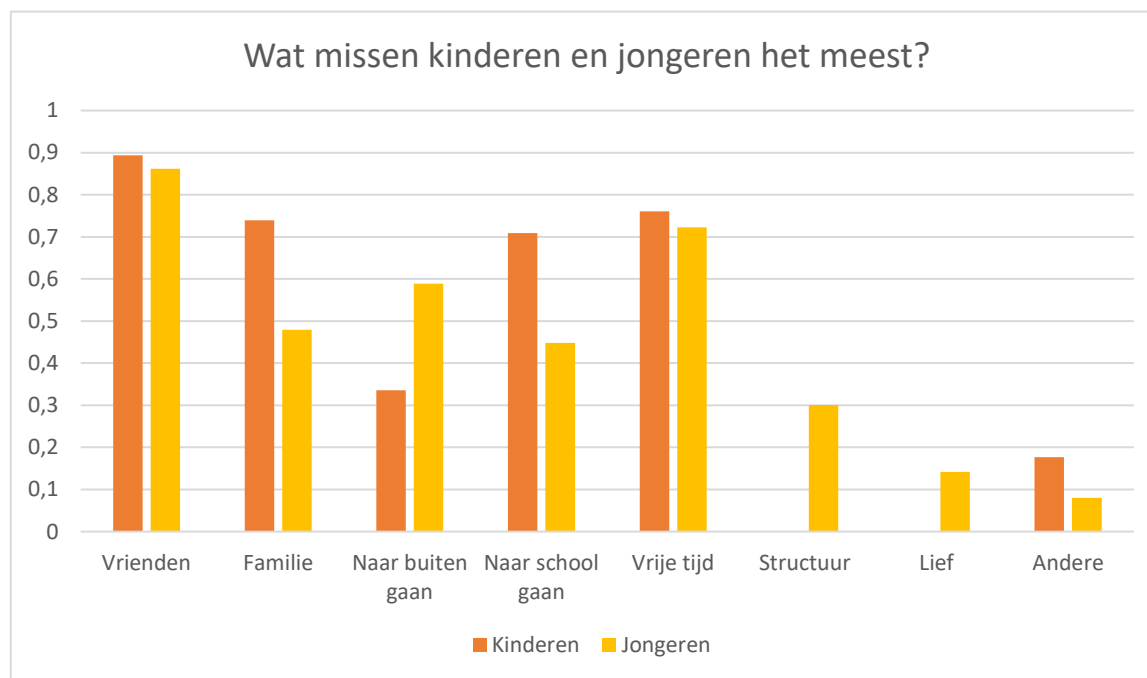
26,5% van de jongeren voelt zich bovendien rustiger. Voor wie niet naar school gaat, gaat het om 17,5% en bij jongeren die hoger onderwijs volgen amper 11,4%. Ook jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) (17,5%) of alleen wonen (16,1%), duiden dit minder aan (zie tabel 3).

• **Conclusie: 'Hopelijk is het snel voorbij'**

- Zowel kinderen als jongeren hebben het meest last van verveling. Heel wat kinderen en de meerderheid van de jongeren vervelen zich meer dan vroeger. Ook eenzaamheid slaat toe, bij bijna de helft van de kinderen en een kleine meerderheid van de jongeren.
- Ongeveer 1 op de 3 kinderen en jongeren voelt zich bovendien verdrietiger, terwijl 1 op de 3 kinderen en bijna de helft van de jongeren zich meer moe voelt. 1 op de 3 kinderen en jongeren voelt zich ook vaker boos en heeft meer stress. Bij jongeren is dat zelfs bijna de helft. Ongeveer 20% van de kinderen en jongeren is angstiger dan vroeger.
- Sommige kinderen en jongeren hebben het extra moeilijk.
 - Zo zien we dat kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zich nog eenzamer voelen, verdrietiger zijn, bozer zijn, meer stress hebben en angstiger zijn.
 - Kinderen die niet bij hun ouders wonen, voelen zich ook verdrietiger, bozer, hebben meer stress en zijn angstiger. Jongeren die alleen wonen, vervelen zich minder, maar voelen zich wel meer eenzaam en hebben meer angst. Jongeren die in een groep wonen, voelen zich dan weer meer verdrietig en vaker boos. Zowel jongeren die alleen of in een groep wonen, ervaren meer stress.
 - Kinderen die geen eigen plekje hebben in huis, voelen zich dan weer eenzamer. Jongeren die geen eigen plek hebben, zijn eenzamer, verdrietiger, meer moe, bozer en ervaren meer stress.
- Opvallend veel kinderen en jongeren antwoorden in de open vragen dat ze willen dat deze periode zo snel mogelijk voorbij is en dat ze hun normale leven terug willen: *'Ik hoop dat de coronacrisis snel voorbij is en het leven weer gewoon wordt.'* (jongen, 12-13 jaar). Ook maken ze zich zorgen of het normale leven wel zal terugkomen: *'Het is eng voor de jongeren omdat alles nog zo onwetend is. We zijn bang voor hoelang dit nog gaat duren, hoeveel dit van ons leven gaat afpakken.'* (meisje, 14-15 jaar)
- Ongeveer één op vier van de kinderen en jongeren voelen zich, in vergelijking met vóór corona, net rustiger. Meer dan één op tien kinderen (11%) en jongeren (13%) voelen zich gelukkiger.

5.5. Kinderen en jongeren missen vooral sociaal contact en vrije tijd

‘Ja, ik mis mijn vrienden, een etentje op restaurant en spelletjesavond in het café van tante.’ (jongen, 8-9 jaar).

Bijna 9 op de 10 (89,4%) kinderen missen hun vrienden heel erg. Dat geldt minder voor kinderen die ergens anders wonen dan bij hun ouders (71,8%).

Ook 8 op de 10 jongeren missen hun vrienden. Jongeren die alleen wonen, duiden dit minder aan (68,9%), net als jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders,...) (74,7%) of die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen (74,8%). Bovendien konden jongeren ook de optie ‘mijn lief’ aanduiden. 14,2% van de jongeren deed dat. Dat percentage lag hoger bij de jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen (27,5%) en die alleen wonen (20,4%).

‘Ik wil zo snel mogelijk mijn familie terugzien en knuffels en kussen geven. Ik mis dat echt!’ (meisje, 12-13 jaar)

Meer dan 7 op de 10 kinderen missen hun familie (73,9%). Bij meisjes is dat percentage hoger (77,9%) dan bij jongens (69,3%). Kinderen die stellen dat het nu moeilijker is om alles te betalen, missen hun familie minder (68,9%).

Jongeren missen hun familie minder (47,9%) dan kinderen. Meisjes missen wel hun familie meer (52%) dan jongens (38,7%). Ook jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders,...) wonen, missen hun familie minder (39,8%), net als jongeren die alleen wonen (38,8%) en jongeren die stellen dat het nu financieel moeilijker is (39,6%).

'Ik ben het binnen zitten beu.' (jongen, 16-17 jaar)

33,6% van de kinderen missen naar buiten gaan. Kinderen vanaf 12 jaar (n=40) missen naar buiten gaan meer (62,5%). Ook kinderen die stellen dat het financieel moeilijk is, scoren hier hoger (39,8%).

Ook de meerderheid van de jongeren mist naar buiten gaan (58,9%). Meisjes meer (62,8%) dan jongens (50,1%). Jongeren die zeggen het nu financieel moeilijker is, missen naar buiten gaan meer (63,5%), net als jongeren die geen eigen plekje in huis hebben (62,4%).

'Ik ben bang hoelang dit nog zal duren. Ik wil terug de gewone dingen doen en ook naar school gaan want ik ben bang veel te missen. Andere kinderen mogen wel en L3, L4 en L5 niet maar wij moeten ook nog zoveel leren en wij missen ook heel hard onze vrienden.' (jongen, 8-9 jaar).

7 op de 10 kinderen missen naar school gaan. Dat percentage ligt hoger bij meisjes (77,4%) dan bij jongens (63,4%). Kinderen van 12 jaar en ouder (n=40) missen school minder (57,3%), net als kinderen die ergens anders dan bij hun ouders wonen (57,3%).

Jongeren missen school minder dan kinderen: minder dan de helft (44,8%) mist naar school gaan. Ook gaat het meer om meisjes (48,4%) dan jongens (36,6%). Jongeren die alleen wonen, missen school minder (28,2%).

Jongeren konden ook aanduiden dat ze structuur misten. 30,1% mist inderdaad structuur. Ook hier zien we weer een hoger percentage bij meisjes (34%) dan bij jongens (21%). Jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, missen structuur minder (24,9%), terwijl jongeren die alleen wonen structuur net meer missen (43,7%), net als jongeren die stellen dat het nu financieel moeilijker is (36,3%).

'Ik zou het stom vinden dat kinderen tot 12 jaar terug mogen gaan ponyrijden en ik omdat ik 13 jaar ben niet zou mogen.' (meisje, 12-13 jaar)

Kinderen missen ook hun vrijetijdsactiviteiten: 76,1% van de kinderen mist hobby's, sport of andere activiteiten. Kinderen die niet bij hun ouders wonen, missen hun vrijetijdsactiviteiten minder (60,2%), net als kinderen die aangeven dat het financieel moeilijker is (67,5%).

Ook jongeren hebben behoefte aan vrije tijd: 72,3% mist vrije tijd. Het percentage is hoger bij meisjes (74,2%) dan bij jongens (68,2%). Jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, duiden minder aan dat ze hun vrije tijd missen (55%), net als jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders,...) (62,7%) en jongeren die alleen wonen (63,6%).

Ten slotte konden zowel kinderen als jongeren in de categorie 'anders' zelf invullen wat ze missen. Bij de kinderen deed 17,7% dat. Ze missen onder andere: alles, uitstapjes, juffen en meesters, dieren, naar de winkel gaan en psychologen.

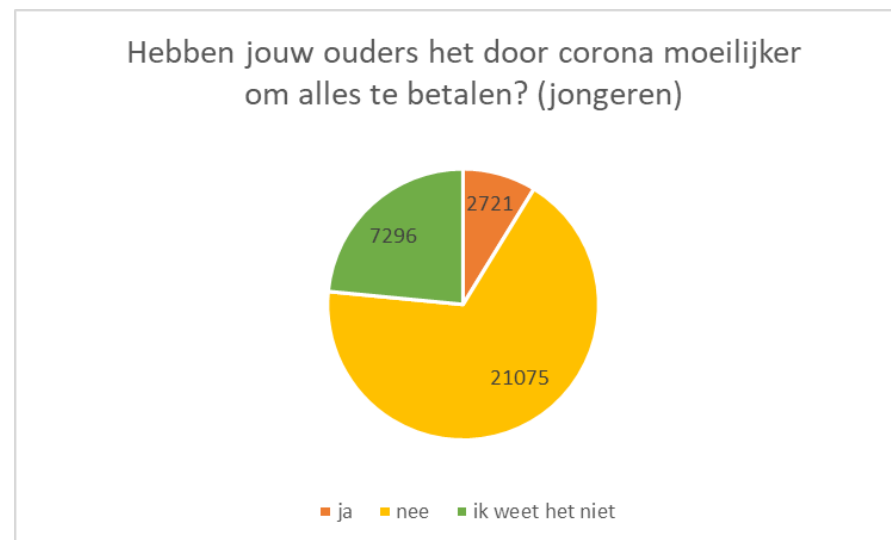
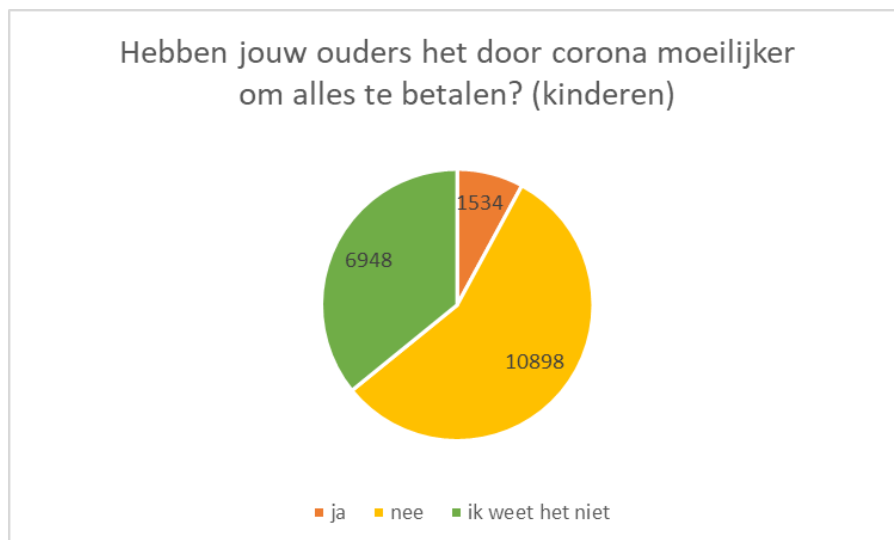
Bij de jongeren duidde 8% aan dat ze iets anders missen, zoals uitgaan, shoppen, op vakantie gaan, sociaal contact, voetbal, zekerheid, het normale leven en alleen kunnen zijn (zie tabel 4).

Conclusie: vrienden missen ze het meest

- Kinderen en jongeren missen vooral vrienden (90% van de kinderen en 86% van de jongeren) en familie (74% van de kinderen en 48% van de jongeren), vrije tijd (76% van de kinderen en 72% van de jongeren) en naar buiten gaan (34% van de kinderen en 59% van de jongeren). Ook de school wordt gemist bij 71% van de kinderen en 45% van de jongeren.
- Kinderen die niet bij hun ouders wonen, missen hun vrienden, vrije tijd en school minder dan de kinderen die bij hun ouders wonen. Kinderen en jongeren die zeggen dat het financieel moeilijker is, missen naar buiten gaan meer dan gemiddeld maar missen hun familie minder. Die jongeren missen structuur wel meer. Jongeren die in een groep wonen, missen hun lief meer dan gemiddeld maar duiden minder aan dat ze structuur of vrije tijd missen. Jongeren die alleen wonen, missen hun familie en naar school gaan minder, maar missen wel meer structuur.
- Ten slotte zijn er verschillen tussen jongens en meisjes. Zo missen meisjes (zowel kinderen als jongeren) vaker hun familie. Bij de jongeren missen meer meisjes naar buiten gaan, vrije tijd en structuur. Zowel bij de kinderen als bij de jongeren missen meisjes ook meer naar school gaan. Bij de jongeren duiden de meisjes vaker aan dat ze hun vrienden (88,3%), naar buiten gaan (62,8%) en hun vrijetijdsactiviteiten (74,2%) missen. Ook bij de kinderen missen de 9.741 meisjes vaker dan de 8.326 jongens hun vrienden (90,9%), naar buiten gaan (35,7%) en hun vrijetijdsactiviteiten (77,5%).

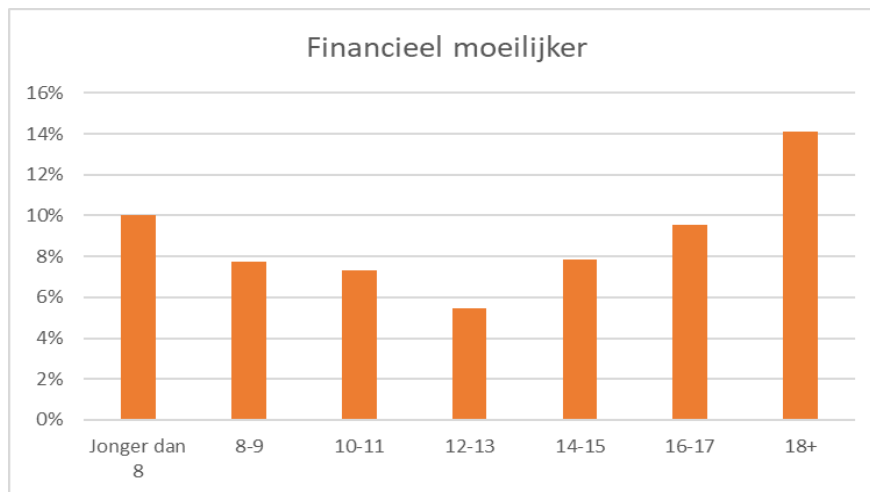
5.6. Veel jongeren voelen financiële moeilijkheden

7,9% van de kinderen en 8,8% van de jongeren zegt dat hun ouders het moeilijker hebben om financieel alles rond te krijgen door corona. Een aanzienlijke hoeveelheid weet het niet zeker. Merk op dat achter die 'lage' percentages toch veel kinderen en jongeren schuilen. 35,9% van de kinderen en 23,5% van de jongeren weet niet te antwoorden op deze vraag.

Van de kinderen jonger dan 8 jaar zegt 10% dat de ouders het inderdaad financieel moeilijker hebben door corona. Bij de hogere leeftijdsgroepen daalt dat percentage tot de 12-13-jarigen, waarna het weer stijgt, tot 14,1% bij de jongeren die ouder zijn dan 18. Een mogelijke verklaring is dat bij de jongste kinderen de ouders hielpen om de antwoorden in te vullen. Het zou kunnen dat vanaf 12 jaar de meeste jongeren de vragen zelf beantwoordden en minder goed kunnen inschatten wat de financiële impact is op het gezinsbudget. De oudere jongeren zijn zich daar dan weer meer van bewust (zie tabel 5).

Merk op dat deze vraag een inschatting vraagt van de kinderen over de financiële situatie van de ouders, en ook nog eens een vergelijking vraagt tussen de periode vóór en tijdens de coronacrisis. Dat maakt het geen eenvoudige vraag.

We moeten de antwoorden dus voorzichtig interpreteren en aanvullen met objectieve cijfers uit ander onderzoek om een uitspraak te kunnen doen over de werkelijke impact op de financiële situatie van gezinnen. Toch zijn deze cijfers een eerste graadmeter (zie tabel 5).

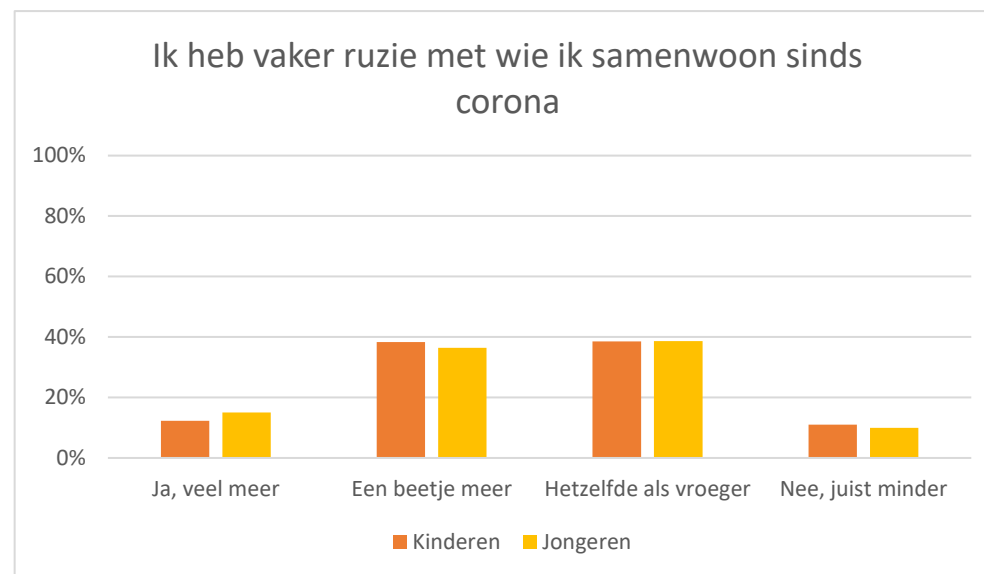
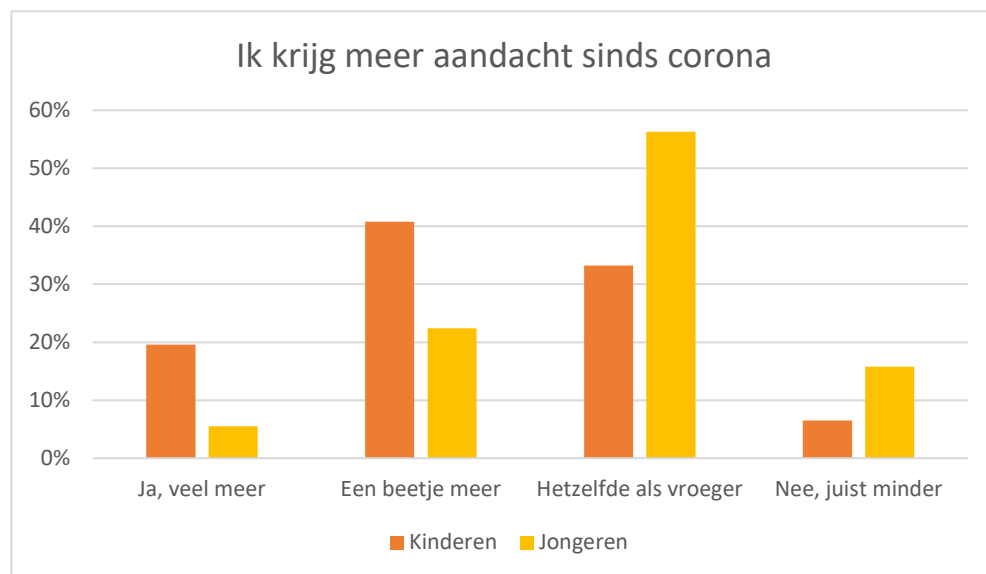
‘Door corona had ik geen laptop voor school en het ocmw heeft tegen mama gezegd dat ze er een van mijn kindergeld moet kopen. Maar mama doet dat voor mij niet om te sparen en heeft hier verdrietig van gedaan.’ (jongen, 10-11 jaar)

‘Jammer dat het eten in de winkels duurder is. Het zou eigenlijk goedkoper moeten zijn want de mensen verdienen minder geld.’ (jongen, 10-11 jaar)

! Conclusie: eerste graadmeter om meer zicht te krijgen op de thuissituatie

- Veel kinderen en jongeren merken dat hun ouders het financieel lastiger hebben door de coronacrisis. Veel kinderen weten het niet. De oudste jongeren zijn zich misschien meer bewust van financiële moeilijkheden thuis.
- We gebruiken dit als een onafhankelijke variabele, om te zien hoe die zich verhoudt tot andere antwoorden. Zo proberen we meer zicht te krijgen op de situatie van de meest kwetsbare kinderen en jongeren. Hou in het achterhoofd dat het gaat om een subjectieve inschatting door de kinderen en jongeren. Ze kunnen het probleem onder- of overschatten, maar het geeft wel een idee.

5.7. Veel ruzie met huisgenoten, maar ook meer aandacht

‘Doordat ik niet naar school kan gaan, heb ik veel stress voor mijn schoolwerk. Ik krijg daarover altijd ruzie met mijn mama. Als ik naar school zou kunnen gaan, zou onze band weer goed zijn.’ (jongen, 10-11 jaar)

4 op de 10 kinderen worden sinds corona een beetje meer geknuffeld, krijgen meer aandacht of een complimentje. Bij 20% gaat het zelfs om veel meer. Bij de kinderen krijgen vooral de jongere kinderen meer aandacht, knuffels en complimentjes: 30,1% van de 1.191 kinderen in het eerste leerjaar en 26,1% van de 2.220 kinderen in het tweede leerjaar. Ook sommige kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, krijgen meer knuffels. 27% van de 1.447 kinderen die zeggen dat het momenteel financieel moeilijker is, duiden de categorie ‘ja, veel meer’ aan. In de totale groep kinderen is dat maar 19,6%.

38,4% van de kinderen zegt dat er nu een beetje meer ruzie is met de mensen met wie ze samenwonen. 12,3% zegt dat er nu zelfs véél meer ruzie is. Bij de kinderen die nu minder ruzie hebben (11%), vallen de jongere kinderen op en de kinderen die (bijna) nooit naar buiten gaan. 14,3% van de 1.185 kinderen in het eerste leerjaar, 14,9% van de 2.216 kinderen in het tweede leerjaar en 14,7% van de 700 kinderen die (bijna) nooit naar buiten gaan, zeggen

dat er nu minder ruzie is. Kinderen die ergens anders wonen dan bij hun ouders, hebben sinds corona 'veel meer' ruzie dan gemiddeld (24,5%). Dat geldt ook voor kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (20%).

'Ik haat corona. ik heb het met alles moeilijk. Ik kan niet meer slapen, ik heb ruzie met familie, ik heb het moeilijk met schoolwerk. Het is allemaal gewoon te heftig.' (meisje, 16-17 jaar)

Bij de jongeren krijgt 22,4% iets meer aandacht, complimentjes of knuffels. 5,5% krijgt zelfs veel meer aandacht. 6,5% van de kinderen en 15,8% van de jongeren krijgt minder aandacht. Bij de jongeren die door corona veel meer aandacht, complimentjes of knuffels krijgen (5,5%) vinken jongeren die buso volgen de categorie 'veel meer' vaker aan (11,3% van die 150 jongeren). Dat geldt ook voor de jongeren die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (6,7% van die 2.579 jongeren) en de jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) (8,3% van die 242 jongeren) of in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen (7,2% van die 362 jongeren).

'Ik heb knuffels nodig, maar mijn mama en papa hebben niet graag knuffels. Wat moet ik doen?' (meisje, 16-17 jaar)

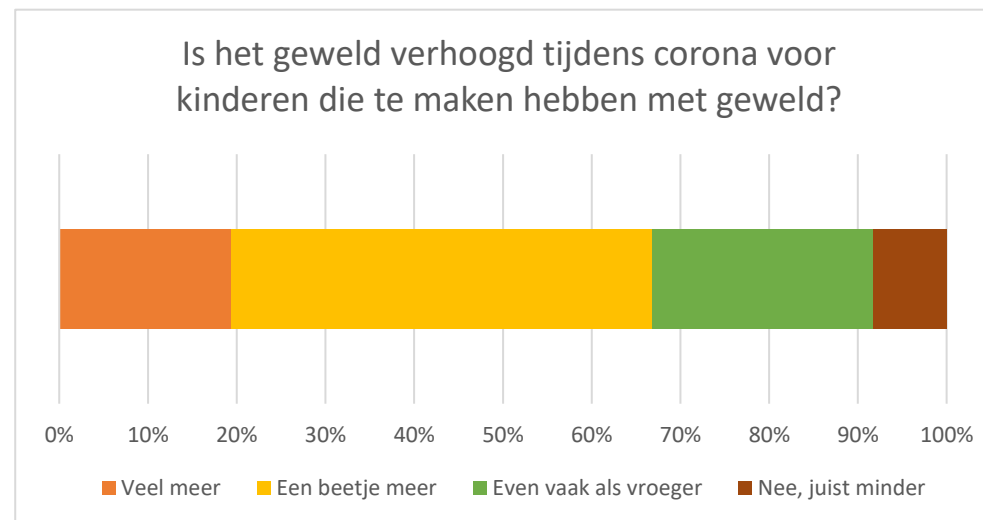
Ook bij de jongeren hebben bijna 4 op de 10 (36,4%) meer ruzie. 15% heeft véél meer ruzie. 17,8% van de 146 jongeren die buso volgen, 14,3% van de 244 jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) wonen en 12,7% van de 361 jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, duiden de categorie 'juist minder ruzie' aan. Dat is meer dan de 10% van de totale groep jongeren die de categorie 'juist minder ruzie' aanvinken. De jongeren die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, zeggen dan weer meer dan de totale groep jongeren dat ze 'veel meer ruzie' hebben (28,9%, zie tabel 8).

• **Conclusie: meer knuffels, meer aandacht maar ook meer ruzie**

- Meer dan de helft van de kinderen krijgt sinds corona meer aandacht, meer knuffels, maar heeft ook vaker ruzie.
- De helft van de jongeren heeft vaker ruzie, meer dan 1 op de 4 krijgt ook meer aandacht, meer knuffels.
- Jonge kinderen, kinderen zonder eigen rustplek, die (bijna) nooit naar buiten gaan of die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, ondervinden veel meer geweld sinds corona.
- Jonge kinderen, kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is of (bijna) nooit naar buiten gaan, krijgen meer knuffels, complimentjes en hebben minder ruzie.
- Jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, in een ander gezin verblijven of buitengewoon onderwijs volgen, krijgen meer knuffels, complimentjes en hebben minder ruzie.

5.8. Corona heeft een impact op geweld en pesten bij kinderen en jongeren

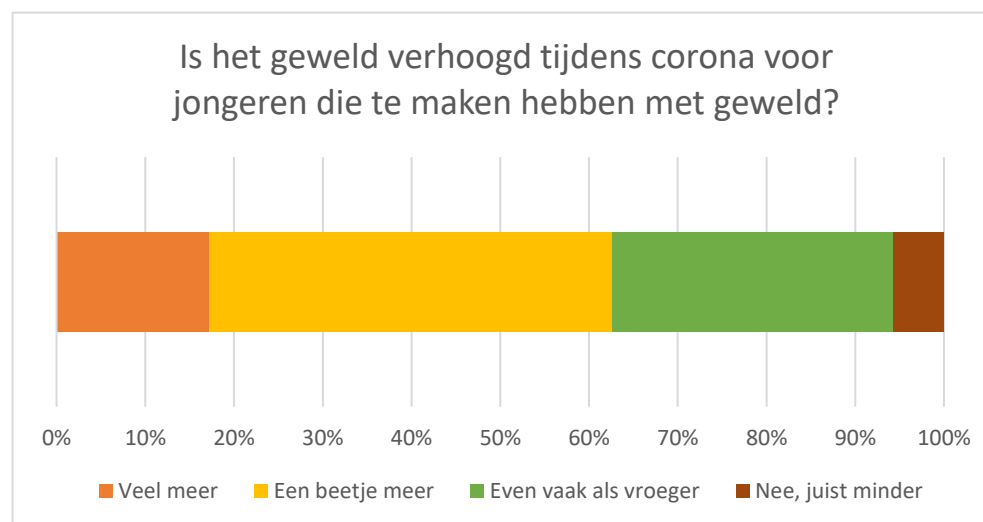
8,9% van de kinderen krijgen soms te maken met geweld door een volwassene: iemand die hen slaat, die hen pijn doet, die hen aanraakt als ze dat niet willen, die tegen hen schreeuwt of hen uitlacht. 2 op de 3 kinderen die (soms) te maken hebben met geweld, ervaren dat nu eerder veel meer (19,4%) of een beetje meer (47,5%).

‘Hoe langer corona duurt, hoe stouter mijn kleine broer van 6 wordt. Hij maakt zijn huiswerk niet en doet zeer ambetant. Soms durft mijn papa hem dan hardhandig aan te pakken en moeten wij erop staan kijken. Mijn ouders hebben duidelijk veel meer stress dan anders.’ (meisje, 10-11 jaar)

Jonge kinderen, kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, kinderen die geen eigen rustplek hebben, die niet thuis bij hun ouders wonen en die maar soms tot (bijna) nooit naar buiten gaan, zeggen vaker dat ze veel meer te maken krijgen met geweld: 25,8% van de 97 kinderen in het eerste en 22,9% van de 236 kinderen in het tweede leerjaar die te maken krijgen met geweld, 27,6% van de 225 kinderen die het financieel moeilijker zeggen te hebben sinds corona en geweld ervaren, 24,6% van de 390 kinderen die geen eigen plek hebben en geweld ervaren, 31,3% van de 48 kinderen die niet thuis bij hun ouders wonen, 24,1% van de 399 kinderen die soms naar buiten gaan en geweld ervaren en 25,2% van de 115 kinderen die (bijna) nooit naar buiten gaan en geweld ervaren.

‘En iedereen verandert tijdens de quarantaine. Een jongen van mijn klas scheldt nu mij uit en ook een vriendin van mij. En ik en die vriendin huilen allebei daarna. En dan kunnen we bijna de hele nacht niet slapen. En vroeger was die jongen heel leuk.’ (meisje, 10-11 jaar)

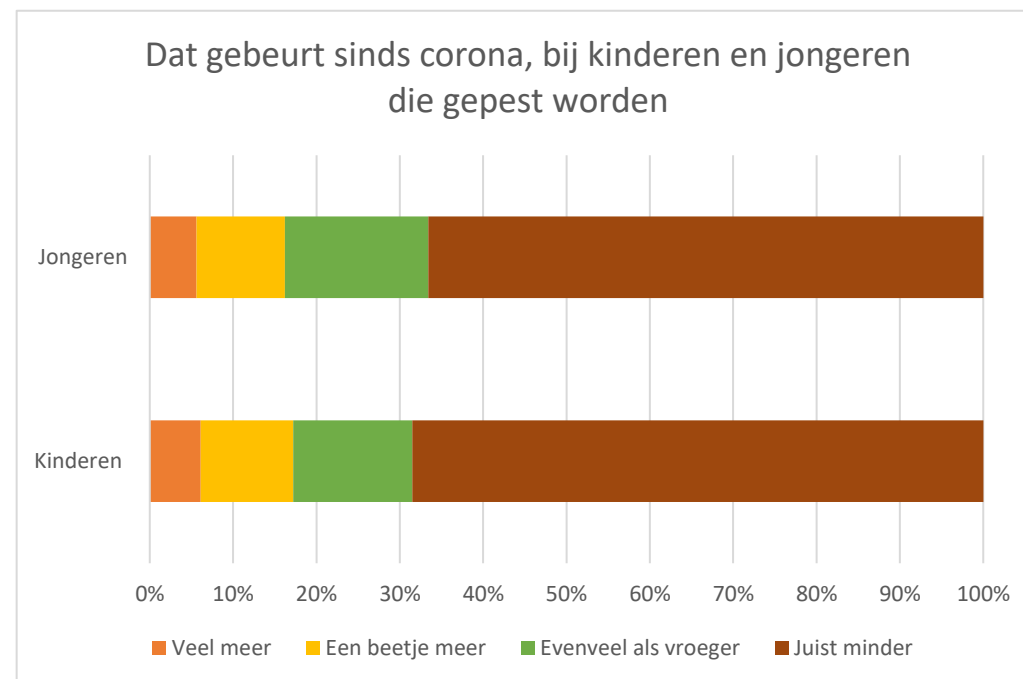
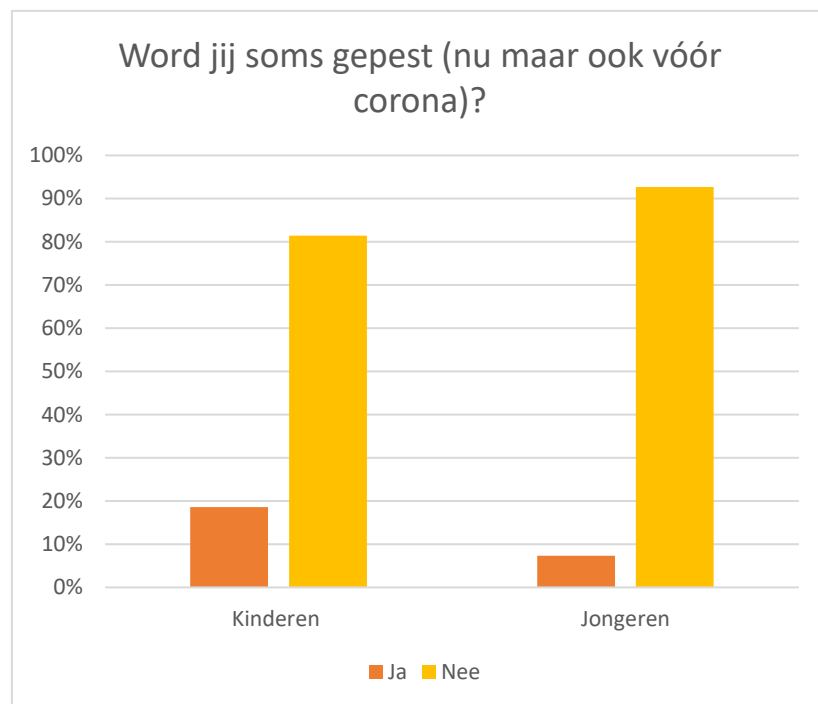
‘Ik ben de quarantaine BEU. Bovendien denkt de regering niet alleen veel te weinig aan de jongeren, maar ook gewoon veel te weinig aan andere mogelijke problemen die kunnen optreden door deze lockdown (depressie, huiselijk geweld...).’ (jongen, 16-17 jaar)

8,1% van de jongeren krijgt te maken met geweld door een volwassene. Van die 2.406 jongeren zegt meer dan de helft dat dat nu veel meer (17,2%) of een beetje meer (45,4%) gebeurt.

Bij de jongeren die vaker te maken krijgen met geweld, liggen de percentages hoger voor jongeren die in groep (39,2% van die 74 jongeren), in een ander gezin (22,5% van die 40 jongeren) of alleen (30% van die 20 jongeren) wonen. Jongeren die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona (25,8% van die 503 jongeren) of geen eigen plek hebben (20,6% van die 898 jongeren) rapporteren ook veel meer geweld. Jongeren in bso (26,4% van die 227 jongeren) of buso (26,1% van die 23 jongeren), jongeren die ouder zijn dan 18 jaar (25,8% van die 330 jongeren) of die hoger onderwijs volgen (23,6% van die 127 jongeren) scoren hier ook hoger (zie tabel 6).

'Ik voel me soms heel erg verdrietig omdat ik me nu opgesloten voel. Ik heb nu heel vaak ruzie met mijn ouders en mijn broer en zus. Ik heb ook het gevoel dat ik altijd de schuld krijg van mijn ouders als ik ruzie heb met mijn broer en zus. Ik word soms ook geslagen door mijn ouders.' (meisje, 12-13 jaar).

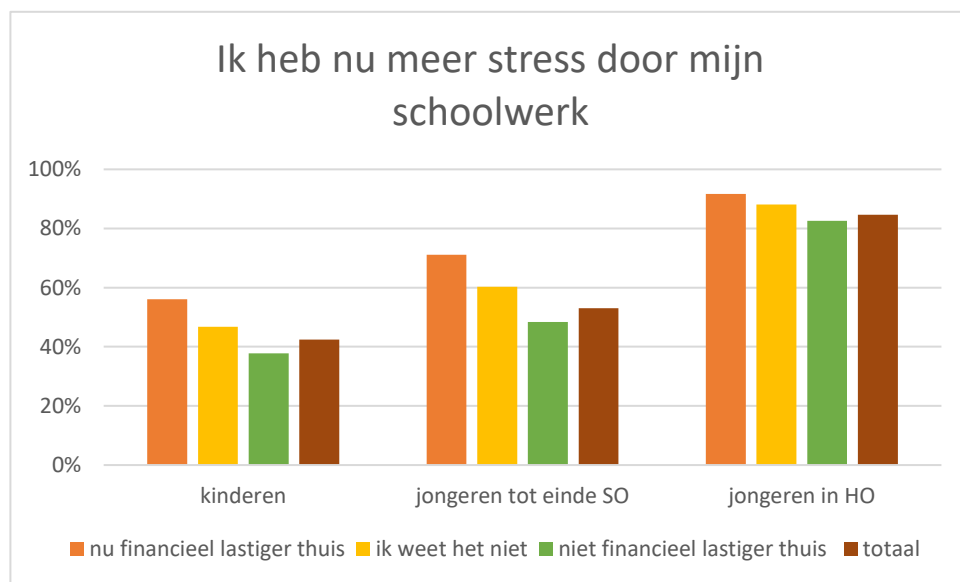
Corona heeft een impact op pesten. **18,6% kinderen en 7,3% jongeren wordt soms gepest.** 68,5% van de kinderen die soms gepest worden en 66,5% van de jongeren die soms gepest worden, worden nu minder gepest. En toch: 6,1% van de kinderen die soms gepest worden en 5,6% van de jongeren die soms gepest worden, zeggen dat ze sinds corona net méér gepest worden (zie tabel 7).

• **Conclusie: impact op geweld en pesten**

- Ongeveer 1 op 10 kinderen en jongeren maakt fysiek of verbaal geweld mee. De meerderheid van deze kinderen en jongeren zeggen nu meer geweld te ervaren dan voor corona. 19% van kinderen die te maken hebben met geweld, ervaart dit nu veel meer en 47% een beetje meer. Van de jongeren die slachtoffer zijn van geweld zegt ook meer dan de helft dat dit nu veel meer (17%) of een beetje meer (45%) gebeurt.
- Jonge kinderen, kinderen zonder eigen rustplek, die (bijna) nooit naar buiten gaan of die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, ondervinden veel meer geweld sinds corona.
- Jongeren die soms geweld ervaren, zeggen dat het veel meer tot een beetje meer is. De rapportage ligt ook hoger voor jongeren die in groep of alleen wonen, en voor jongeren die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is of geen eigen rustplek hebben.
- Corona heeft een impact op pesten. Kinderen en jongeren die soms gepest worden, worden sinds corona net minder gepest.

5.9. Kinderen en jongeren hebben nu meer stress door schoolwerk en willen het liefst gewoon terug naar school

De helft van de kinderen (42,5%) en jongeren (55,4%) meldt nu meer stress door schoolwerk dan vóór de coronacrisis. Bij de jongeren stijgt die stress met de leeftijd: van 48% naar 61% in de loop van het secundair onderwijs (53% gemiddeld) tot bijna 85% bij studenten in het hoger onderwijs. In het secundair onderwijs heeft 56,3% van de meisjes en 45,8% van de jongens meer stress. In het hoger onderwijs is dat bij de meisjes 88% en bij de jongens 72,2%. Dat aandeel is ook hoger bij kinderen en jongeren die merken dat het sinds corona nu moeilijker is om financieel rond te komen. Van die kinderen meldt 56,1% nu meer stress door schoolwerk, tegenover 37,8% bij de kinderen die thuis geen moeilijkheden merken om de rekeningen te betalen. Bij de jongeren tot einde secundair onderwijs gaat het om 71,1% tegenover 48,4% en bij studenten hoger onderwijs om 91,7% tegenover 82,6%. Meer stress door schoolwerk zien we ook meer bij kinderen en jongeren die thuis geen eigen rustplekje hebben of die minder vaak tot (bijna) nooit naar buiten

kunnen. (tabel 8)

‘Ik ben echt heel zenuwachtig. Ik lig er vaak wakker van want het eerste trimester had ik niet veel gedaan en het tweede trimester wou ik echt bewijzen dat ik hier hoor, maar dat gaat nu heel moeilijk. Ik maak al mijn taken precies op tijd en zo. Maar toch. De zenuwen worden steeds hoger.’ (jongen, 16-17 jaar)

‘Als ik online les volg, kan ik gemakkelijk zeggen: dat doe ik morgen wel. En als ik dat bijna elke dag zeg (wat het geval is), maak ik bijna nooit mijn huiswerk. Waardoor ik de volgende dag heel gestrest ben. En op school heb je dat niet.’ (meisje, 10-11 jaar)

Niet kunnen volgen met schoolwerk lijkt bij jongeren de eerste grote stressfactor te zijn. 43% van de jongeren in het secundair onderwijs die altijd kunnen volgen, hebben nu toch meer stress door het schoolwerk. Als ze niet altijd kunnen volgen, stijgt dat tot 83%. Bij studenten hoger onderwijs stijgt de meerstress door corona van 69% bij wie altijd kan volgen naar 96% bij wie niet altijd kan volgen. Ook bij lagereschoolkinderen is huiswerk niet begrijpen een belangrijke stressfactor: 33% van de kinderen die de huistaken wel altijd begrijpen, heeft nu toch meer stress. En dat wordt 58% bij de kinderen die de huistaken niet altijd begrijpen. Het aandeel kinderen en jongeren die de huistaken niet altijd begrijpen of kunnen volgen, varieert wel sterk: van 38% bij de

jongeren tot het einde van het secundair onderwijs, over 57% bij kinderen in het lager onderwijs tot 66% bij studenten hoger onderwijs. Huiswerk niet kunnen volgen, komt ook vaker voor bij kinderen en jongeren bij wie het thuis momenteel financieel lastiger is. Dat verschil naar gelang van de financiële gezinssituatie is het grootst bij jongeren in het secundair onderwijs (44,7% tegenover 20,2%).

‘Ja, ik krijg veel te veel huiswerk en daardoor ben ik veel te gestrest. Ik moet er vroeger voor opstaan en dat verstoort mijn slaap omdat ik door al die stress moeilijker en later in slaap val.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘Ik wil dat de school stopt met al hun taken via computer te geven. Ik raak altijd in de knoei en op papier is dat duidelijker.’ (jongen, 14-15 jaar)

Te veel drukte in huis om het schoolwerk goed te kunnen doen, is een tweede heel belangrijke stressfactor: het aandeel lagereschoolkinderen dat nu meer stress heeft door schoolwerk, gaat van 36% naar 66% voor wie het thuis te druk vindt. Bij jongeren tot het laatste jaar secundair onderwijs stijgt dat aandeel van 46% naar 76% en bij studenten hoger onderwijs van 79% naar 93%. Het aandeel kinderen en jongeren dat het thuis te druk vindt, varieert op zich minder tussen die drie groepen: van 1 op de 3 in het eerste leerjaar lager onderwijs naar een 1 op de 4 tegen het einde van het secundair onderwijs tot ruim 4 op de 10 bij studenten hoger onderwijs. Kinderen en jongeren bij wie het thuis momenteel financieel moeilijker gaat, zeggen dan weer vaker dat het thuis te druk is om goed voor school te kunnen werken. Bij de jongeren in het secundair onderwijs gaat het om 45% (in gezinnen met financiële moeilijkheden) tegenover 18,5% in andere gezinnen.

‘Thuis is het niet altijd even rustig met twee zussen die nooit hun schoolwerk willen maken.’ (meisje, 12-13 jaar)

‘Ik vind dat het thuis megadruk is. Mijn mama is de hele dag bezig met bellen. En mijn papa is ook bezig met werken. Dus als ik iets niet snap, moet ik keilang wachten. En het is echt moeilijk om al mijn huiswerk te maken zonder hulp.’ (meisje 10-11 jaar)

Niet al het materiaal hebben om je schoolwerk te kunnen doen (inclusief laptop, toegang tot internet en schriftelijke bundels) is voor lagereschoolkinderen een bijna even belangrijke stressfactor als te veel drukte in huis. Niet al het nodige materiaal hebben doet het aandeel lagereschoolkinderen dat nu meer stress heeft door schoolwerk stijgen van 43% naar 65%. Bij de jongeren in het secundair onderwijs zien we een even grote stijging (van 51% naar 73%). Bij de studenten hoger onderwijs is de stijging die samengaat met gebrek aan materiaal beperkter: van 84% naar 91,5%. Amper 3% van de ondervraagde lagereschoolkinderen zegt niet al het nodige materiaal voor hun schoolwerk te hebben. Bij de jongeren varieert dat rond 10%. We moeten hier wel rekening houden met de mogelijkheid van onderschatting, doordat het om een online-enquête gaat.

‘Er zijn mensen die een groot gezin hebben (zoals ik) en die kunnen niet altijd op een computer voor hun schoolwerk en zo raken ze niet verder en krijgen ze misschien slechtere punten.’ (meisje, 14-15 jaar)

‘Dat je laptops mag lenen als je er thuis geen hebt.’ (meisje, 10-11 jaar)

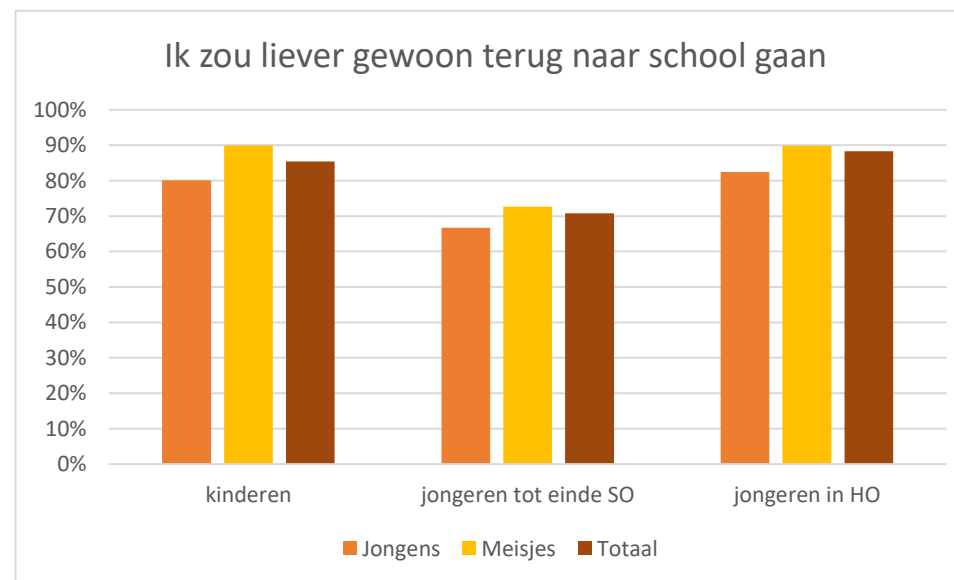
Iemand in huis hebben die helpt bij het schoolwerk helpt jongeren blijkbaar om bijkomende stress door schoolwerk tegen te gaan. Jongeren in het secundair onderwijs die iemand hebben om te helpen bij schoolwerk, hebben minder stress door schoolwerk (48%). Bij jongeren die geen hulp in huis hebben, is dat 69%. Bij studenten in het hoger onderwijs is het verschil minder groot: 76% tegenover 89,5%. Bij de lagereschoolkinderen is het verschil nog kleiner. Maar vooral opvallend daar is de omgekeerde samenhang: van de kinderen die zeggen wel zo'n helpende figuur te hebben, meldt 45% nu méér stress door schoolwerk, tegenover maar 38% bij wie het alleen moet rooien. Misschien moeten we het verband in omgekeerde zin interpreteren en is het bij lagereschoolkinderen zo dat (een deel van hen) sneller hulp zoekt of aangeboden krijgt als het schoolwerk hen (zichtbaar of hoorbaar) teveel dreigt te worden. Lagereschoolkinderen blijken alvast veel vaker zo'n helpende figuur in huis te hebben: 88% tegenover 2 op de 3 bij de jongeren in het secundair onderwijs en minder dan 1 op de 3 bij studenten hoger onderwijs. Bij de jongeren hangt het af van de thuissituatie of ze wel of niet iemand hebben die ze helpt bij hun schoolwerk: Bij gezinnen die het nu financieel lastiger hebben, zegt 56% van de jongeren tot einde secundair onderwijs dat ze iemand hebben die ze helpt met hun schoolwerk. Bij hun leeftijdsgenoten in andere gezinnen is dat 79%. Bij de kinderen varieert de beschikbaarheid van hulp bij huiswerk niet volgens de financiële situatie van het gezin.

'Meer hulp want ik snap het niet zo goed zonder een meester of juf.' (jongen, 10-11 jaar)

'Ons mama wordt boos omdat ze moet helpen. Ik kan er ook niet aan doen dat de taken onhandig zijn.' (jongen, 14-15 jaar)

Ruim 85% van de kinderen en 72% van de jongeren wil liever gewoon terug naar school gaan. De mate waarin de huidige situatie nu meer stress oplevert bij hun schoolwerk, speelt daar maar weinig (secundair onderwijs) tot nauwelijks (lager onderwijs) een rol in. Zo goed als iedereen die de school heel erg mist, wil graag gewoon terug naar school kunnen gaan. Maar ook ruim de helft van de andere kinderen en jongeren wil dat het liefst van al. Die wens om terug naar school te kunnen gaan, is niet of nauwelijks gerelateerd aan de financiële situatie van het gezin. Meisjes willen iets liever terug naar school gaan dan jongens. (tabel 9)

'Dat ik graag terug naar school wil gaan en niet thuis mijn huiswerk wil maken. Zelf kan ik thuis alles doen. Ik gebruik de oude laptop van mijn ouders en heb een gsm, maar school is nog altijd beter want mijn mama en broer hebben het veel drukker. Mijn mama doet overuren bij haar werk en mijn broer is te druk met school. Dus meestal ben ik alleen en moet ik alleen spelen en op school kan ik nog met mijn vrienden spelen.' (meisje, 10-11 jaar)

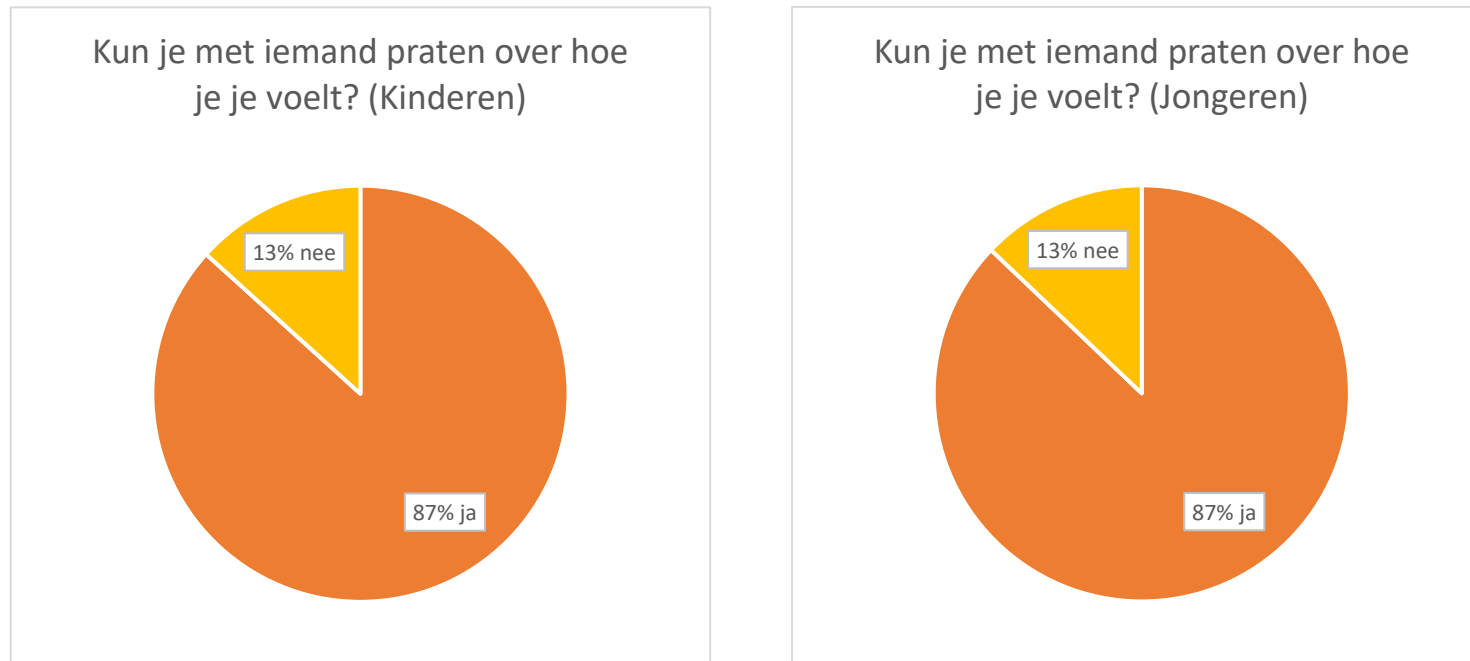
'Ik wil dit schooljaar echt nog wel naar school gaan. Ze kunnen ons geen huiswerk blijven geven en evaluaties als ze ons niet bezig zien.'
(jongen, 12-13 jaar)

Conclusie: Verschillende stressfactoren

- 70% van de kinderen en 45% van de jongeren mist de school. De overgrote meerderheid van de kinderen (85%) en jongeren (72%) wil het liefst van al gewoon terug naar school.
- Bijna de helft van de kinderen en jongeren hebben nu – met afstandsonderwijs en aanloopteren – meer stress dan vóór de coronacrisis.
- Huiswerk niet begrijpen of schoolwerk niet kunnen volgen, speelt daarin een belangrijke rol.
- Ook 'te veel drukte in huis om je schoolwerk goed te kunnen doen' is een stressfactor, net als niet al het nodige materiaal hebben voor je schoolwerk. Van de kinderen die – online – antwoordden, zijn er maar weinig die thuis te weinig materiaal hebben.
- Jongeren die kunnen rekenen op hulp bij hun schoolwerk, hebben minder bijkomende stress door dat schoolwerk. Voor lagereschoolkinderen lijkt die samenhang in de omgekeerde richting te gaan. Dat kunnen we op verschillende manieren interpreteren.
- Leven in een gezin dat het nu financieel moeilijker heeft dan vroeger, blijkt samen te gaan met meer stress door schoolwerk – net als geen eigen rustig plekje hebben of minder vaak tot (bijna) nooit naar buiten kunnen gaan. Die samenhang met de gezins- en woonsituatie zien we in wisselende mate ook bij de onderliggende stressfactoren.

5.10. Kinderen en jongeren praten vooral met ouders, broers en zussen, familie en vrienden over hun gevoelens

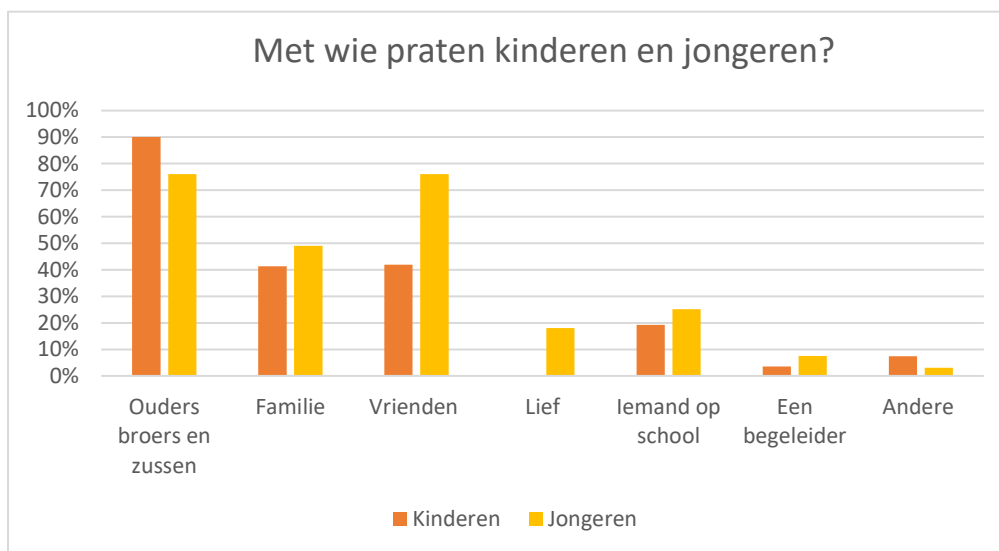

Een overgrote meerderheid van de kinderen (86,7%) en jongeren (87,1%) kan terecht bij iemand om te praten over hun gevoelens. Die percentages zijn vergelijkbaar voor jongens en meisjes. Kinderen die niet thuis wonen, kunnen minder vaak bij iemand terecht om te praten over hoe ze zich voelen. 1 op de 4 van die kinderen kan bij niemand terecht. Dat gaat ook op voor jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) of alleen wonen. 1 op de 5 zegt bij niemand terecht te kunnen om te praten over hoe ze zich voelen. Maar een meerderheid van de jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen (83,1%) kan wél praten met iemand. Van de 1.454 kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zegt 1 op de 5 dat ze bij niemand terechtkunnen om te praten. Bij jongeren waar het thuis moeilijk is om alles te betalen, ligt dat percentage hoger (25,3%). Ook hebben kinderen en jongeren die geen eigen plek hebben thuis, vaker niemand om mee te praten (28,7%) dan kinderen en jongeren die wel een plekje voor zichzelf hebben.

Bijna 9 op de 10 kinderen praten met hun ouders, broers of zussen, gevolgd door familie (41,3%) en vrienden (41,9%). Meisjes (47,1%) praten vaker met hun vrienden dan jongens (35,7%). Kinderen kloppen minder snel aan bij iemand op school (19,2%) of bij een begeleider (3,6%) als ze willen praten. Iets minder dan de helft van de kinderen die niet thuis wonen praat met hun ouders. Begeleiders nemen in die situatie wel een belangrijke rol op (57,4%). Ten slotte praten kinderen ook met psychologen, logopedisten, huisdieren en knuffels over hun gevoelens (zie tabel 10 en 11).

'In het begin voelde ik mij er zeer heel onrustig over, ik was verdrietig en boos tegelijk. Ik woon gelukkig goed en wel en dan ben ik erover beginnen babbelen met mijn mama. Dit vragenlijstje doet echt deugd om het gewoon eens te zeggen wat ik voel.' (meisje, 10-11 jaar).

'Ik ben soms zo verdrietig dat ik wil gaan wenen maar dat wil ik dan niet vertellen of tonen. Ik heb het gewoon soms moeilijk om over mijn gevoelens te praten met mijn ouders, broer en zus, familie en vrienden.' (jongen, 10-11 jaar).

Hoewel ze nog altijd de belangrijkste gesprekspartners zijn, praten jongeren toch minder dan kinderen met hun ouders, broers of zussen (76,1%) over hun gevoelens. Hun vrienden (76%) en familie (49%) zijn ook belangrijke gesprekspartners. Verder zegt 18% met hun lief en 25,10% met iemand op school te kunnen praten over hoe ze zich voelen. Net als bij de groep kinderen, praten meisjes (81%) vaker dan jongens (65%) met hun vrienden. Jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...), alleen of in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, praten doorgaans minder met hun ouders, broers of zussen.

Jongeren die in een ander gezin (61,1%) of alleen wonen (69,7%), noemen vrienden een belangrijke gesprekspartner. Voor de jongeren die in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, speelt de begeleider dan weer de

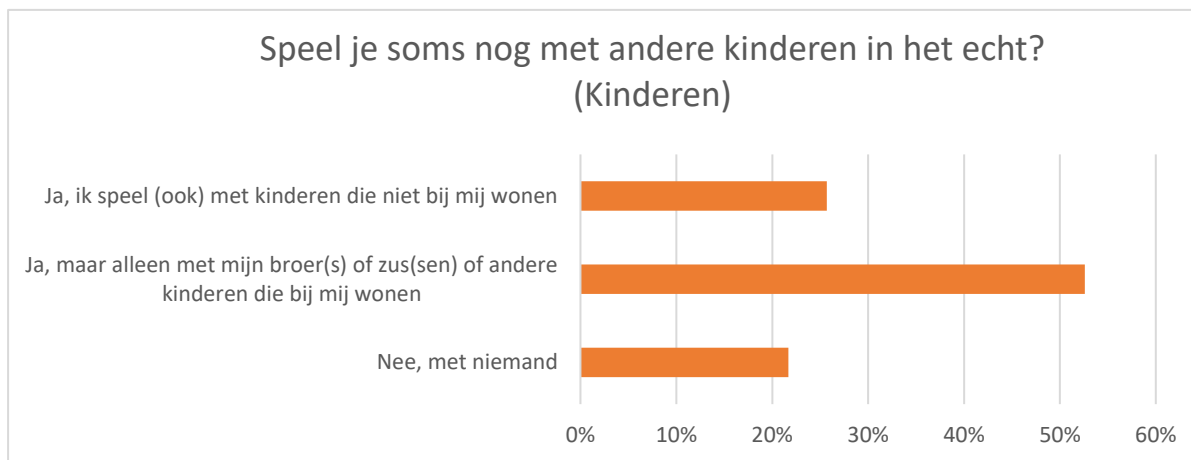
belangrijkste rol (76,5%, zie tabel 11).

'Ik woon alleen bij mijn mama en ik heb geen broers of zussen. Als mijn mama een probleem heeft op haar werk, ben ik het dan degene waar ze dat tegen vertelt. Normaal kan ze zoiets tegen haar collega's zeggen maar die ziet ze nu dus niet.' (meisje, 12-13 jaar)

! **Conclusie: meeste jongeren kunnen wel bij iemand terecht**

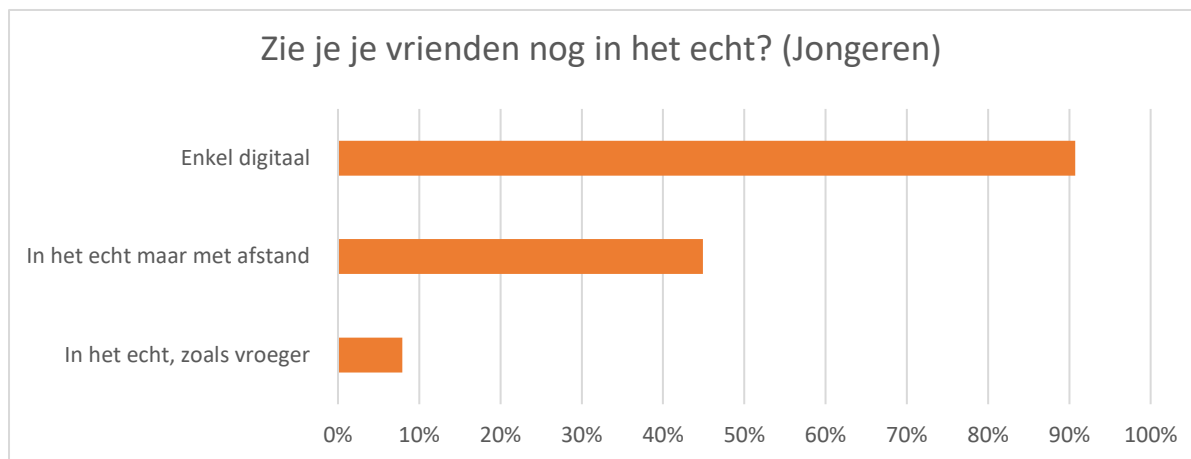
- De meeste kinderen en jongeren kunnen bij iemand terecht om te praten over hoe ze zich voelen. Meer dan 1 op 10 kinderen en jongeren hebben niemand om mee te praten wanneer het nodig is
- Bij kinderen die niet thuis wonen en jongeren in die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) of alleen wonen, liggen die cijfers beduidend lager.
- Ouders, broers, zussen, familie en vrienden zijn de belangrijkste gesprekspartners van kinderen en jongeren. Voor kinderen en jongeren die in groep wonen, is dat een begeleider.

5.11. Spelen met broers en zussen, en vooral digitaal contact met leeftijdsgenoten

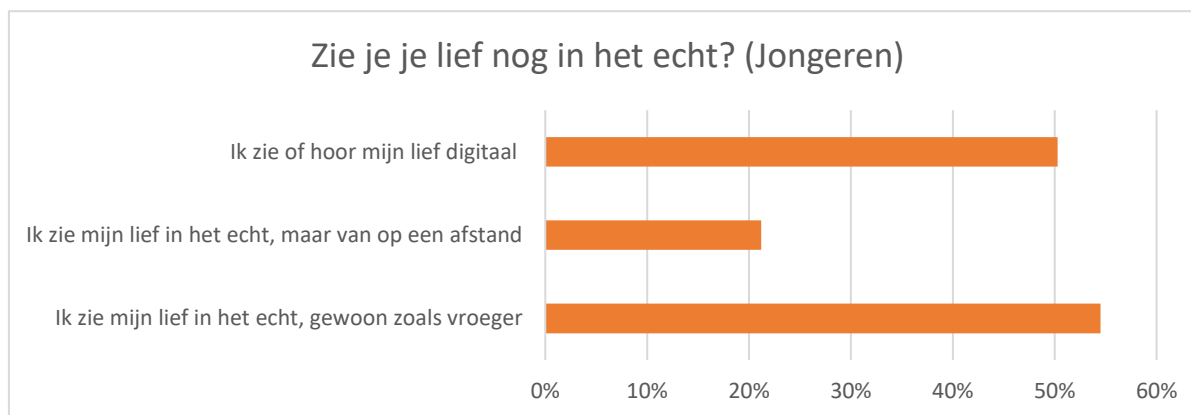

Terwijl **1 op de 5 kinderen met niemand anders in het echt speelt**, heeft de helft van de kinderen een broer of zus om mee te spelen. Daarnaast speelt 25,7% wel eens met een kind dat niet bij hen woont. Kinderen die niet thuis wonen, hebben dan weer vaker iemand om mee te spelen met wie ze samenwonen (61,4%, zie tabel 12).

‘Soms ben ik heel boos zonder reden of ga wenen zonder reden omdat ik minder tijd buiten kan spelen met vrienden en vriendinnen’. (meisje, 8-9 jaar)

De jongeren hebben vooral digitaal contact (90,7%) met hun vrienden. Op de tweede plaats komt afspreken met afstand (44,9%). Een kleine minderheid (7,9%) spreekt af zoals vroeger (zie tabel 13).

De helft van de 4.618 jongeren ziet zijn lief nog zoals vroeger en digitaal. 1 op de 5 ziet zijn lief in het echt op afstand. Voor jongeren die in groep wonen, ziet maar 19,4% zijn lief zoals vroeger en gebeurt het meeste contact digitaal (79%). De 96 jongeren die alleen wonen en een lief hebben, zien hun lief wel meer in het echt (79,2%, zie tabel 14).

Conclusie: offline spelen en online contact houden

- Helft van kinderen speelt met broers en zussen, 1 op 5 moet alleen spelen. Een significante groep kinderen geeft aan met niemand in het echt spelen.
- Bij jongeren ziet het merendeel van de jongeren vrienden digitaal (91%).
- Het contact met het liefje verloopt anders. Meer dan de helft van de jongeren ziet z'n lief zoals vroeger. Jongeren die in groep wonen, hebben doorgaans vooral digitaal contact met hun lief.

5.12. Meeste kinderen en jongeren hebben een eigen rustplek en kunnen zich thuis ontspannen

De meeste kinderen hebben een eigen plekje (84,1%) waar ze zich rustig kunnen terugtrekken. Toch is dat voor 2.992 kinderen niet het geval. Het percentage kinderen dat geen eigen plek heeft (15,9%) neemt toe bij de 707 kinderen die nooit naar buiten kunnen als ze dat willen (32%), bij de 217 kinderen die ergens anders wonen (29%) en bij de 1.472 kinderen die zeggen dat het financieel moeilijk is sinds corona (20,6%). Bijna 94% van de kinderen zegt dat ze zich thuis goed kunnen ontspannen.

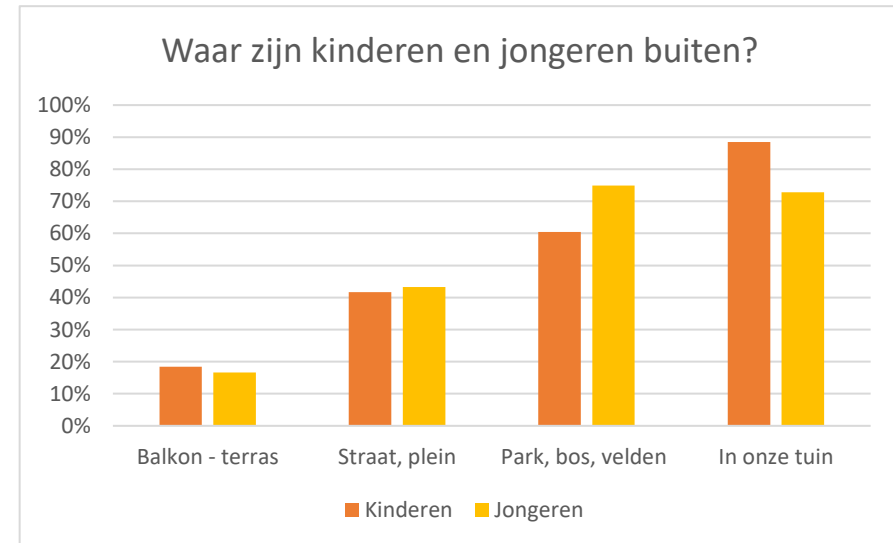
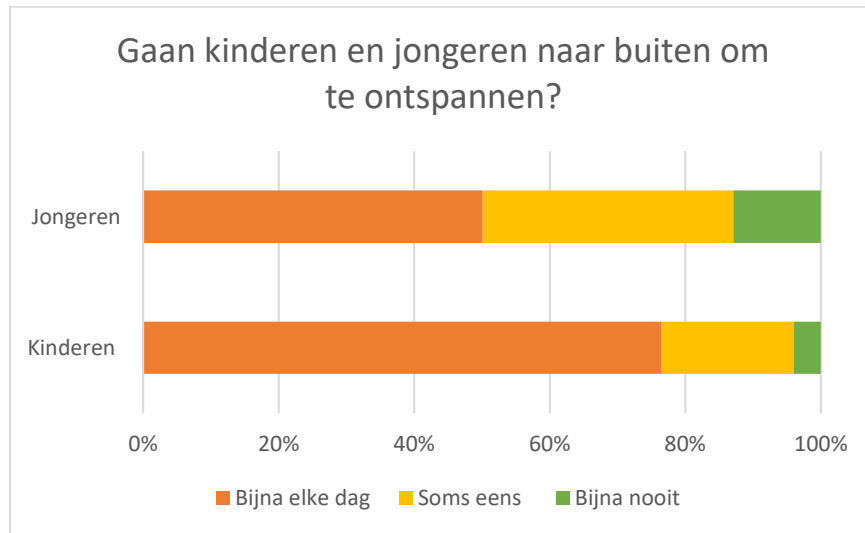
Ook bij de jongeren hebben meer dan 4 jongeren op de 5 aan een eigen rustplek en bijna 17% heeft geen eigen plekje. Bij de jongeren is er een gelijkaardige samenhang als bij kinderen. 30,1% van de 2.641 jongeren die zeggen dat het nu financieel moeilijk is, heeft geen eigen rustplek. Wonen ze in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...), dan heeft 26,5% van de 377 jongeren geen plekje voor zichzelf. Van de 371 jongeren die nooit naar buiten gaan om zich te ontspannen, heeft 26,4% geen eigen plek. Volgen de jongeren bso (24,6% van de 1.834 jongeren) of buso (26,1% van de 157 jongeren), dan hebben ze vaker geen eigen plek. Van de jongeren kan 88% zich thuis ontspannen (zie tabel 14)

Conclusie: het belang van een eigen rustplek

- Meeste kinderen en jongeren kunnen zich thuis goed ontspannen of hebben een eigen rustplek.
- Bijna één op zes kinderen en jongeren hebben geen eigen plek waar ze zich rustig kunnen terugtrekken.

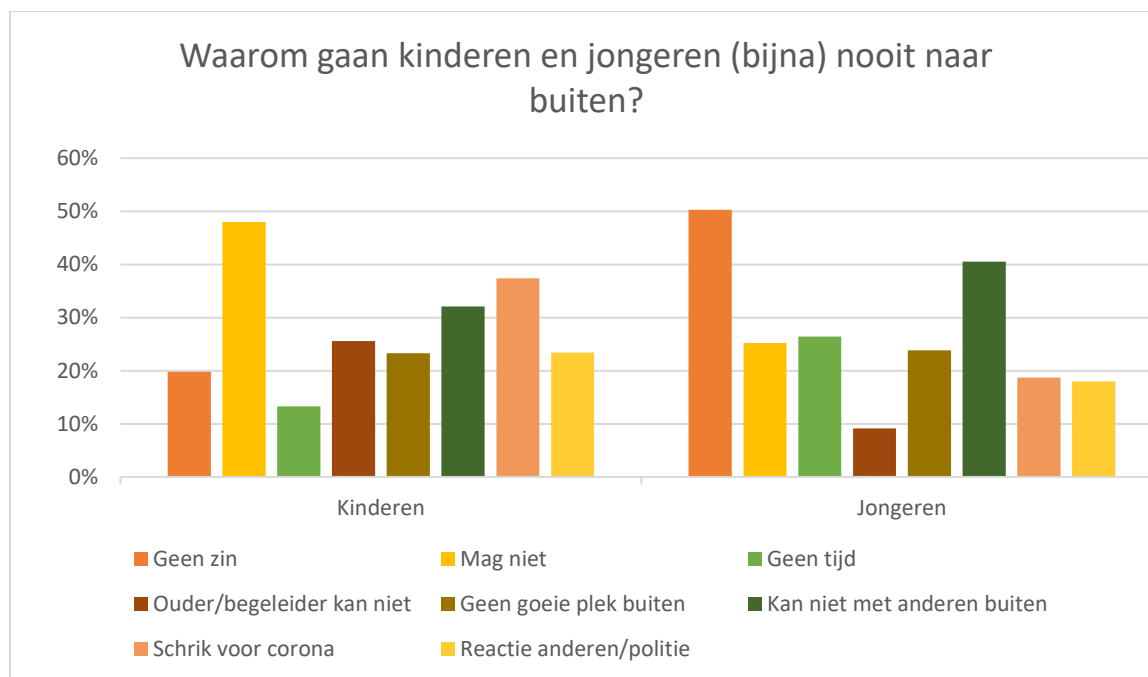
5.13. Naar buiten gaan: niet vanzelfsprekend

76,5% van de kinderen gaat (bijna) elke dag naar buiten. 4% gaat (bijna) nooit naar buiten. Bij de jongeren gaat 50% (bijna) elke dag naar buiten. 12,9% (bijna) nooit.

Als kinderen naar buiten gaan, dan is dat vooral in de eigen tuin (88,5%), naar het park, het bos of velden (60,4%) of een openbare plek (41,7%). Bij de jongeren zijn park, bos of velden (74,9%) het populairst, gevolgd door hun tuin (72,8%). Het percentage kinderen dat (bijna) nooit naar buiten gaat (4%), is hoger bij de kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijk gaat (8,8%), kinderen zonder eigen rustplek (8,1%) en kinderen die niet bij hun ouders wonen (7,5%).

Bij de jongeren die (bijna) nooit naar buiten gaan (12,9%), gaan de jongeren die in groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen het minst van allemaal naar buiten (25,9% van de 348 jongeren), gevolgd door jongeren die alleen wonen (19,4% van de 191 jongeren). Jongeren die zeggen dat het financieel moeilijk gaat sinds corona (21% van de 2.473 jongeren) en thuis geen eigen rustplek hebben (20,4% van de 4.809 jongeren) gaan ook (bijna) nooit naar buiten. Ook de jongeren die al 18 zijn (15,2% van de 4.445 jongeren) gaan minder vaak naar buiten dan de andere leeftijdsgroepen. Naar onderwijsvorm springen in het oog: jongeren die niet meer naar school gaan (18,4% van de 283 jongeren) en jongeren die bso volgen (18,8% van de 1.721 bso-jongeren, zie tabel 15)

De helft van de jongeren die niet naar buiten gaan, heeft geen zin om naar buiten te gaan (50,3%). Bij kinderen heeft 1 op de 5 geen zin om naar buiten te gaan.

‘Het is jammer dat ik niet zomaar naar buiten mag.’ (jongen, jonger dan 8 jaar)

Waarom gaan kinderen (bijna) nooit naar buiten? Omdat ze niet mogen, zegt bijna de helft van de kinderen (48%). Meisjes (50,3%) meer dan jongens (45,5%). 1 op de 4 jongeren mag ook (bijna) nooit naar buiten. Bij ‘niet naar buiten mogen gaan’ (25,2%) springen de jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen (61,1% van de 90 jongeren) in het oog, gevolgd door jongeren die in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders,...) verblijven (42,9% van de 35 jongeren), jongeren die thuis geen eigen rustplek hebben (35% van de 959 jongeren), en jongeren die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijk is (31,6% van de 510 jongeren).

‘Blijf thuis en zorg voor elkaar.’ (meisje, 12-13 jaar)

Ook schrik voor corona speelt een rol bij meer dan 1 op de 3 kinderen (37,4%). Bij schrik voor corona vallen de meisjes op. 42,2% van de 360 meisjes gaat (bijna) nooit naar buiten omdat ze schrik hebben voor corona. Bij de jongens (297) is dat maar 32%. Ook bij de 84 kinderen uit het eerste en tweede leerjaar die nooit naar buiten gaan, speelt schrik een rol (44%). Ook 18,7% van de jongeren heeft schrik om naar buiten te gaan. Daar vallen vooral de jongere jongeren op (32,6% van de 172 leerlingen van het zesde leerjaar), gevolgd door de jongeren die bso (23% van 318 leerlingen) en buso (25% van de 20 leerlingen) volgen, en jongeren die zeggen dat het financieel moeilijk is sinds corona (22,7% van de 510 jongeren).

‘Ik verveel me dikwijls. Mijn papa heeft veel meetings, en dat vind ik irritant.’ (meisje, 8-9 jaar)

Ongeveer 1 op de 4 kinderen gaat niet naar buiten omdat de ouders of begeleiders geen tijd hebben (25,6%) of 32,1% omdat ze niet met anderen naar buiten kunnen. Bij ‘niemand hebben om mee naar buiten te gaan’ (32,1%) valt de jongere leeftijdsgroep van de 8- tot 9-jarigen op. Van die 203 kinderen vindt 35,5% het gebrek aan vriendjes aan om mee naar buiten te gaan.

Jongeren mogen ook niet naar buiten gaan omdat de ouder of begeleider geen tijd heeft (9,1%) of omdat ze niemand hebben om mee naar buiten te gaan (40,5%). Bij ‘niemand hebben om mee naar buiten te gaan’ (40,5%) vallen de jongeren op die afwisselend bij de ene en andere ouder verblijven (47,6% van de 433 jongeren), in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...) (45,7% van de 35 jongeren) en de vijfdejaars (46,5% van de 561 jongeren) en zesdejaars secundair onderwijs (45,5% van de 462 jongeren) en studenten hoger onderwijs (46,9% van de 292 jongeren).

‘Ik wil dat de coronamaatregelen niet meer zo streng zijn, bijvoorbeeld voor speelpleinen, want daar is het niet zo druk als in een zwembad.’ (meisje, 8-9 jaar)

Kinderen hebben ook aan niet altijd een goede plek om naar buiten te gaan (23,3%). ‘Geen goede plek hebben in de buurt’ (23,3%) geldt het vaakst voor de kinderen van het eerste (31,3%), tweede (26,9%) en derde leerjaar (33,7%). Ook 33% van de 115 kinderen die zeggen dat het nu financieel moeilijk is en 27,2% van de 213 kinderen die geen eigen plek hebben, kaarten dit aan.

Ongeveer 1 op de 4 jongeren zegt geen goede plek te hebben in de buurt (23,8%): 35,1% van de 37 jongeren die alleen wonen, 30% van de 20 jongeren die buso volgen, 31,1% van de 959 jongeren die geen eigen rustplek hebben en 32% van de 510 jongeren die zeggen dat het financieel moeilijk is sinds corona.

‘Het is heel vervelend dat onbekende volwassenen toch commentaar geven op ons als we niets mis doen en ons aan de 1,5 m houden. Ik snap dat je geen contactsport mag doen, maar alleen maar wandelen en fietsen? Waarom is het skatepark bijvoorbeeld helemaal gesloten? Je kan daar toch ook met weinig mensen op gaan?’ (jongen, 14-15 jaar)

23,4% van de kinderen wil geen reactie van anderen of politie. Ook bij 18% van de jongeren speelt schrik voor de reacties van anderen of politie een rol. 25,1% van de 510 jongeren die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijk is en 20,3% van de 959 jongeren die geen eigen rustplek hebben, rapporteren hier hoger (zie tabel 16).

Conclusie: goede plek in de buurt is belangrijk

- 76% van de kinderen gaat bijna dagelijks naar buiten, terwijl 4% bijna nooit naar buiten gaat. Bij de jongeren gaat 50% bijna dagelijks naar buiten en 12% bijna nooit.
- Kinderen zonder eigen rustplek, kinderen die niet bij hun ouders wonen en kinderen die zeggen dat het sinds corona financieel moeilijker is, gaan vaker nooit naar buiten.
- Meisjes (kinderen) gaan vaker niet naar buiten omdat ze schrik hebben van corona of omdat ze niet mogen. Jonge kinderen hebben vaker niemand om mee naar buiten te gaan. Jonge kinderen en kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, missen vaker een goede plek in de buurt.
- Jongeren die in groep wonen en jongeren die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, zeggen vaker dat ze niet naar buiten mogen. Jongeren die alleen wonen en jongeren bij wie het nu financieel moeilijker is, hebben vaker geen goede plek in de buurt. Jongeren van gescheiden ouders hebben vaker niemand om mee naar buiten te gaan.

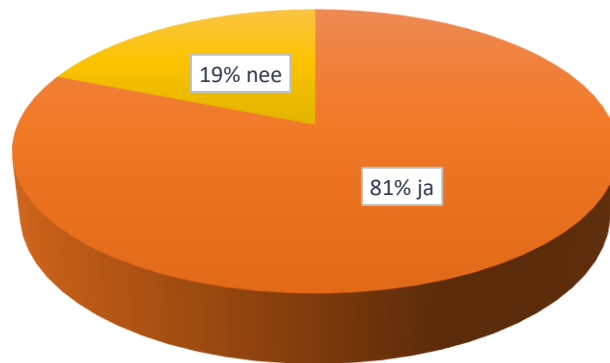
5.14. Gewoontes van jongeren

Jongeren tussen 12 en 18 of ouder werden ondervraagd over hun game- en gokgedrag. 73% zegt minder dan twee uur per dag te gamen. Dat betekent dat 1 op de 4 jongeren meer dan twee uur per dag gamet. Jongens gamen vaker meer dan twee uur per dag (54,5%) dan meisjes. Van de 7.661 jongens die gamen, doet 71,8% dat nu meer dan voor corona. 2,9% van de jongeren zegt te gokken.

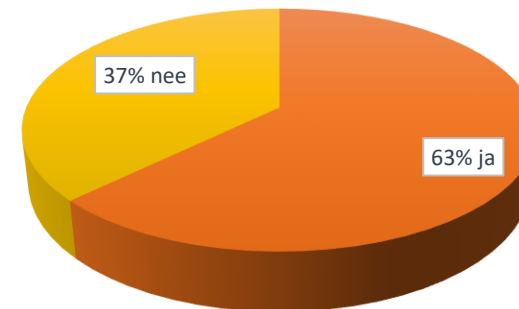
Jongeren ouder dan 16 jaar kregen vragen over hun middelengebruik. De resultaten geven alleen weer of ze meer, evenveel of minder gebruiken dan voor corona. Van de 16- tot 17-jarigen rookt 9,6% en van de jongeren die ouder zijn dan 18 jaar 12,4%. Volgens de 868 16- tot 17-jarigen die roken, doet 41,1% dat nu meer dan voor corona. Van de groep die al 18 is, rookt 49% meer dan voor corona. Bij de 16- tot 17-jarigen drinkt 54,3% en van de groep die al 18 is 65,4% weleens alcohol. Volgens de 9.034 16- tot 17-jarigen die weleens alcohol gebruiken, gebeurt dat bij 60,5% minder dan voor corona. Van de 4.381 18-jarigen drinkt 58,2% minder dan voor corona (zie tabel 17)

5.15. Kinderen en jongeren willen een stem om de regels mee te bepalen

Mag je meepraten over hoe je omgaat met de coronaregels? (Kinderen die bij hun ouders wonen)

Mag je meepraten over hoe je omgaat met de coronaregels? (Kinderen die niet bij hun ouders wonen)

Bijna 2 op de 10 kinderen (19%) zegt dat ze niet mogen meepraten over hoe ze omgaan met de coronaregels. Bij kinderen die niet bij hun ouders wonen, is dat zelfs 37% (zie tabel 18).

Op de vraag 'Als jij zou mogen kiezen, welke regels zou je dan als eerste veranderen?' kwamen er heel wat en vaak uitgebreide antwoorden. Na een korte analyse van de eerste duizend antwoorden, stellen we vast dat er clusters van antwoordcategorieën zijn. We bespreken die clusters bondig in wat volgt. Het gaat hier echter niet om een exhaustief overzicht van alle geboden antwoorden.

School

- Heel wat kinderen willen graag naar school gaan. Op bovenstaande vraag komt dan ook heel vaak het volgende antwoord terug:

'Dat we terug naar school mogen', 'Ik wil terug naar school', 'Dat iedereen terug naar school mag'. Dat iedereen terug naar school mag'.

- Sommige kinderen vinden het niet eerlijk of fijn dat ze zelf niet naar school mogen, terwijl broers of zussen wel terug mogen:

'Dat mijn zus niet als enige naar school mag en ik thuis moet blijven. ik zal dan echt alleen zijn en zij vriendjes zien' (jongen, 10-11 jaar)

'Dat ik terug naar school mag want ik zit in het vijfde en ik mag nu nog niet. En dat we nog eens met een paar vrienden mogen afspreken.' (meisje, 10-11 jaar)

'Educatieve tv en terug naar school gaan. Scholen verplichten terug open te gaan, ik zit in 2de leerjaar maar begin pas 26 mei met maar 2 dagen per week!' (meisje, 8-9 jaar)

'Dat iedereen eens een dag terug naar school mag gaan. Niet alleen de hele grote en het eerste leerjaar en op scoutskamp mogen gaan en misschien ook eens terug gaan voetballen met mijn voetbalploeg.' (jongen, 10-11 jaar)

- Kinderen komen zelf ook met oplossingen over hoe scholen het best weer open kunnen gaan. Verschillende kinderen stellen voor om genoeg afstand te houden op school of om kinderen gespreid naar school te laten gaan:

'School voor iedereen open maar op verschillende dagen.' (jongen, 10-11 jaar)

'Terug naar school gaan en nog steeds afstand houden en mondklappers aandoen.' (jongen, 8-9 jaar)

'Alle kinderen geleidelijk aan terug naar school laten gaan.' (meisje, 10-11 jaar)

Contacten

- De kinderen snakken naar sociaal contact en affectie. In hun antwoorden verwijzen ze vaak naar familie en vrienden die ze missen en dat ze de regels daarom willen veranderen. Opvallend vaak hebben ze het ook over hun grootouders. Veel kinderen willen knuffelen met anderen, iets wat nu niet kan:

'Dat je elkaar mag aanraken en in elkaars huis mag.' (jongen, 8-9 jaar)

'Ik wil gewoon dat corona ophoudt en dan wil ik opnieuw mogen knuffelen. Nu kan dat niet, want dan komen er meer besmettingen.' (meisje, 8-9 jaar).

'Dat ik terug mag knuffelen met moeke en bompie en terug naar school mag.' (meisje, 8-9 jaar)

'Dat ik terug mijn vrienden en mijn familie mag zien en samen leuke dingen doen zonder rekening te houden met corona.' (meisje, 10-11 jaar)

- Sommige kinderen vinden de bubbel van vier mensen buiten het gezin te weinig. Ze stellen voor om meer mensen te mogen zien. Soms zeggen ze daarbij ook uitdrukkelijk dat je dan wel afstand moet blijven houden.

'Die bubbel. Ik vind dat je dan 4 gezinnen mag kiezen maar dat je op afstand moet blijven.' (meisje, 10-11 jaar)

'Dat kinderen met meer dan 4 personen mogen afspreken.' (meisje, 10-11 jaar)

'Gezinnen van 5 mogen ook op bezoek bij iemand anders!!' (jongen, 10-11 jaar)

Vrije tijd – sport – hobby

- Als ze de regels konden veranderen, zouden veel kinderen hun favoriete sport, hobby of andere vrijetijdsactiviteit willen beoefenen. Vaak verwijzen ze dan naar speelpleintjes die nu gesloten zijn. Ook pretparken of andere plekken zoals de Zoo willen ze graag open:

‘Dat de leuke dingen terug open mogen en dat we dan met elkaar (familie, vrienden) daar naar toe mogen.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘Terug naar mijn sport...voor gymnasten op A niveau een ramp om stil te liggen.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘Dat speeltuinen open gaan. Vriendjes zien. Op kamp gaan en gaan zwemmen.’ (jongen 8-9 jaar)

Maatregelen

- Sommige kinderen zouden geen enkele regel veranderen, omdat ze de huidige regels goed, genoeg of nodig vinden. Andere kinderen vinden dat de regels eigenlijk nog strenger moeten zijn:

‘Niets, want ik vind het belangrijk dat er niemand ziek wordt. Zelf zou ik wel graag naar school willen en mijn familie zien, maar ik wil die regel niet veranderen omdat ik niet wil dat er daardoor meer mensen sterven.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘Naar volledige lockdown gaan zodat en tot dat virus volledig weg is.’ (jongen, 10-11 jaar)

‘Eigenlijk kan je beter geen regels veranderen want dan zijn er minder besmette mensen.’ (jongen, 10-11 jaar)

- Ook vinden kinderen de regel van de bubbels soms niet goed en willen ze die daarom veranderen:

‘De bubbel met 4 mensen want heel veel mensen gaan zeker liegen bijvoorbeeld ik spreek af met 3 andere mensen en 1 van die mensen spreekt nog eens af met 3 andere vrienden. Daarom dus.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘De regel van de bubbels dat je niet meer in andermans bubbel mag want bijna niemand gaat zich daaraan houden.’ (meisje, 10-11 jaar)

- Ten slotte noemen kinderen ook de mondkmaskers als iets dat ze graag willen veranderen:

‘De mondkmaskers. Mijn mama zegt dat dat heel vervelend is om aan te doen.’ (meisje, 10-11 jaar)

‘Zonder masker naar bus of tram. Niet zitten in de restaurants. Niet in het zand spelen.’ (meisje, 10-11 jaar)

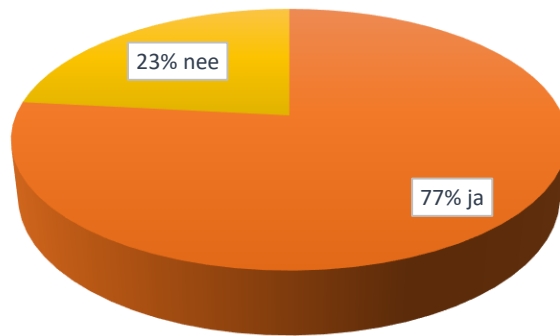
Winkels

- Heel wat kinderen verwijzen naar regels over winkelen. Sommige kinderen vinden dat de winkels langer dicht moeten blijven, terwijl anderen net vinden dat ze open moeten gaan en dat zij mee mogen gaan winkelen:

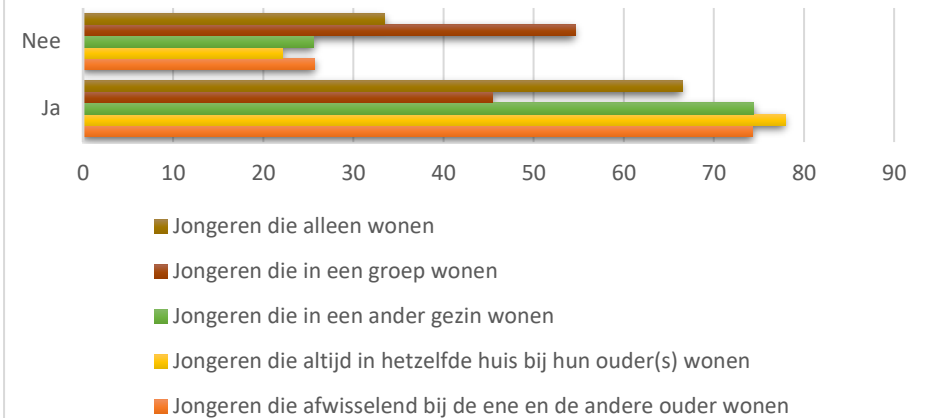
'Ik zou de winkels (kleren, speelgoed en zo) en de scholen nog even toe laten, maar wel de kindjes laten spelen bij elkaar.' (meisje, 8-9 jaar)

'Terug mogen gaan winkelen maar dan wel met max. personen in een winkel.' (meisje, 10-11 jaar)

Mag je mee nadenken over de coronamaatregelen?

Mag je mee nadenken over de regels? (volgens woonvorm)

23% van de jongeren mag niet meedenken over hoe om te gaan met de coronaregels. Meer dan de helft van de jongeren die in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis,...) wonen, mogen niet meedenken over hoe ze met de coronaregels omgaan (54,6%). Ook jongeren die stellen dat het financieel nu moeilijker is, mogen minder meepraten over hoe om te gaan met de regels (31,5%, zie tabel 19).

De jongeren kregen ook de vraag wat zij als eerste zouden veranderen aan de huidige regels, als zij mochten kiezen. Na een eerste analyse van de eerste duizend antwoorden, kunnen we net als bij de kinderen duidelijke thema's onderscheiden. Ook hier geldt dat het absoluut niet over een volledig overzicht gaat.

School

- Ook jongeren antwoorden dat ze graag de scholen weer zouden openen, al komt dat minder uitdrukkelijk naar boven dan bij kinderen. Ook verwijzen jongeren geregeld naar examens en het feit dat sommige leerlingen wel examens hebben en anderen niet:

'Leerlingen van het 5e middelbaar naar school laten gaan en geen examens voor heel België.' (meisje, 16-17 jaar)

'Geen examens voor iedereen, dit zorgt voor veel stress bij de jongeren. Het is geen gemakkelijke periode om deftig te studeren...' (meisje, 16-17 jaar).

'Ofwel elke school examens, ofwel geen enkele.' (meisje, 16-17 jaar)

Contacten

- Jongeren hebben het echt nodig om af te spreken met vrienden en om familie terug te zien. Soms zeggen ze dan meteen welke regels dan moeten gelden:

'Iets meer dan 4 personen kunnen zien, want nu is het moeilijk kiezen tussen familie of vrienden.' (jongen, 16-17 jaar)

'Dat we toch nog familie mogen uitnodigen want ik mis verschillende mensen :-(' (meisje, 12-13 jaar)

'Het omgaan met vrienden versoepelen. (Bv. met een vaste vriendengroep van 10 man.) Wel met social distancing in het achterhoofd.' (jongen, 16-17 jaar)

- Jongeren lijken iets minder behoefte te hebben aan fysieke affectie dan kinderen, al zeggen ze wel regelmatig dat ze hun lief willen terugzien:

'Dat jongeren hun vriend(in) wel mogen zien. Dit mocht eerst niet volgens de regels, terwijl volwassenen dit wel mochten.' (meisje, 16-17 jaar)

'Uw lief mogen zien die wat verder woont.' (meisje, 12-13 jaar)

Aanpak corona

- In hun antwoorden tonen jongeren dat ze vaak heel wat ideeën hebben over hoe de coronacrisis beter aangepakt kon worden of hoe zij het zouden doen:

'Ze hadden gewoonweg al bij de krokusvakantie moeten ingrijpen ipv te wachten!' (meisje, 16-17 jaar)

'Ik zou vooral zorgen voor consequentie: waarom moeten bloemenwinkels toe blijven voor ophaling en restaurants niet? Waarom moet de kinderopvang na een succesvolle 8 weken zonder grotere maatregelen, zoals maskers, nu opeens wél hun systeem veranderen gewoon omdat de scholen weer opengaan? Persoonlijk vind ik deze consequentie is belangrijk en er zou meer aandacht aan moeten worden besteed.' (meisje, 16-17 jaar)

- Daarnaast vinden heel wat jongeren dat de maatregelen voldoen of dat ze niet versoepeld moeten worden. Sommige jongeren willen daar zelf geen uitspraken over doen:

'Geen eigenlijk, omdat ik wel begrip heb voor de regels. Ik mis alleen iedereen van de familie zo hard en mijn vrienden ook, maar we mogen maar een beperkt aantal mensen zien.' (meisje, 16-17 jaar)

‘Geen, ik heb niet genoeg kennis om goed in te schatten wat de voor en nadelen zijn als je bepaalde regels afschaft. Ik laat het over aan de wetenschappers.’ (jongen, 16-17 jaar)

‘Ik zou niet echt iets veranderen voordat heel dit gedoe voorbij is. Ik heb geen zin in zieke familieleden of vrienden.’ (jongen 14-15 jaar)

Vrije tijd / sport / hobby

- Zoals de kinderen willen ook jongeren hun favoriete sport of hobby of een andere activiteit in hun vrije tijd blijven beoefenen. Ook hier geven jongeren vaak zelf tips hoe dat er in de praktijk kan uitzien, met de nodige veiligheidsmaatregelen:

‘Dat je alles buiten huis mag doen zoals sporten bv basket maar op afstand.’ (jongen, 14-15 jaar)

‘Dat ge sommige hobby’s terug kunt gaan doen waarmee je voldoende afstand kunt bewaren. Bv paardrijden. Want dat is voor mensen die dit doen het meeste ontspanning dat ge kunt hebben.’ (meisje, 14-15 jaar).

Verplaatsingen

- Jongeren zouden ook de regels rond verplaatsingen aanpassen, want nu zijn die onduidelijk. Ook de behoefte aan reizen kom duidelijk aanbod:

‘Ik vind dat verplaatsing met de auto naar een andere stad moet kunnen. Bijvoorbeeld: ik zie mijn beste vriendin (en de enige vriendin dat ik ga zien) voor de eerste keer in deze corona crisis maar ze woont in een andere stad dus moet ik met de fiets, ik heb dringend nieuwe zomerkleren nodig maar in mijn stad hebben we bijna geen kledingwinkels en online mag ik niet shoppen van mijn mama. Ik loop elke dag thuis met winterkleding aan zelfs als het 23 graden is.’ (meisje, 12-13 jaar)

‘Terug op reis mogen gaan.’ (jongen, 14-15 jaar)

‘Essentiële verplaatsingen weg, ik mag niet eens oefenen met autorijden met mijn vader..??’ (meisje, 16-17 jaar)

Winkels

- Verschillende jongeren vinden het geen goed idee om de winkels weer te openen, omdat het nu nog te vroeg is. Dat zouden ze dus anders aanpakken:

‘De klerenwinkels dicht laten want iedereen gaat hem vervelen en gaat gaan winkelen en zo gaan de besmettingen weer omhoog en gaat de lockdown terug in voor weken.’ (meisje, 14-15 jaar)

‘Dat de winkels allemaal nog dicht blijven. - want er gaat nu een stormloop zijn van veel mensen op één plek en dat is juist wat we moeten vermijden. - of toch alle winkels niet tegelijk laten open maar 1 voor 1. dan zou het ook al veel beter zijn.’ (meisje, 12-13 jaar)

5.16. Tips van kinderen en jongeren om corona door te komen

Antwoorden van kinderen en jongeren op de vraag: welke twee dingen kunnen helpen tijdens corona?

Kinderen onder de 12 jaar zeggen dat hobby's zoals schilderen, spelen of spelletjes bedenken helpen om niet aan corona te denken. Ze vinden het belangrijk om de buitenwereld te ontdekken en niet alleen maar te gamen of online bezig te zijn. Ook bewegen, skaten, wandelen, fietsen, lopen vinden ze belangrijk. Soms eens meegaan naar de winkel, al is het om in de auto te blijven zitten. Of gewoon een toertje door het dorp doen met de auto (om school en andere normale plekken nog eens te zien). Zo kun je de wereld nog meemaken. Ook contact, digitaal en volgens de regels, met vrienden en familie vinden ze belangrijk. Denken aan oma en opa stimuleert om zich aan de regels te houden. Ze praten als ze zich niet goed voelen en vragen een luisterend oor. Kinderen willen genoeg knuffels geven aan wie ze kunnen en mogen knuffelen. Ze gaan vaak bij hun huisdier om zich beter te voelen en proberen ook nieuwe dingen uit om zich bezig te houden: leren rolschaatsen of iets koken, een muziekinstrument of een moeilijke puzzel. Ze zeggen aan andere kinderen dat ze hier samen doorkomen en vinden het belangrijk om positief te blijven.

Jongeren wijzen net als kinderen op het belang van sociaal contact, regelmatig naar buiten gaan en een positieve ingesteldheid. Ze leggen wel meer nadruk op genoeg bellen en videochatten met vrienden en familie om zo niet alleen per sms met elkaar in contact te zijn. Daarnaast vinden ze het belangrijk om een eigen rustplek te hebben en tijd te nemen voor zichzelf, regelmatig te ontspannen en pauzes te nemen. Structuur brengen in de dagplanning en in het schoolwerk is ondersteunend.

5.17. Kinderen en jongeren reageren positief op de vragenlijst

Veel **kinderen en jongeren reageerden positief op de vragenlijst** en vonden het fijn dat ze hun stem konden laten horen:

'Ik vind het heel erg fijn dat er aan ons gevraagd wordt hoe het gaat, naar wat wij zouden willen, ook al is het misschien niet altijd haalbaar.' (meisje, 16-17 jaar)

'Ik vind het leuk dat die vragenlijst er op staat want dan kunnen kinderen ook eens hun mening geven.' (meisje, 8-9 jaar)

'Vergeet ons niet. Wij hebben ook een stem en gevoelens.' (jongen, 10-11 jaar)

'Ik vond het heel leuk om dit te mogen invullen, dat heeft me ook een beetje geholpen!' (meisje, 8-9 jaar)

Uit de reacties op de open vragen blijkt dat kinderen en jongeren graag meer gehoord willen worden. Ze vinden dat ze nu te weinig gehoord worden en dat er te veel boven hun hoofd beslist wordt, zonder ze daar bij te betrekken:

'De overheid moet meer stilstaan bij de impact op de jeugd en hoe we niet met z'n alle voor altijd binnen kunnen blijven.' (jongen, 16-17 jaar)

'Ik vind het heel erg dat alles wordt beslist zonder inspraak van kinderen en jongeren, al 2 maanden lang. En ik vind het heel erg dat de directeur zomaar kan beslissen om de school niet opnieuw op te starten, ook al mag dat wel voor sommige klassen maar hij doet het gewoon niet. Dus moeten we wachten tot september.' (meisje, 16-17 jaar)

'Ik vind dat er een Veiligheidsraad voor kinderen moet zijn, nu zijn alle beslissingen en regels er voor de volwassenen.' (meisje, 10-11 jaar)

Wel meer kinderen en jongeren zeggen dat de **focus nu te veel op volwassenen** ligt en dat er te weinig aan hen gedacht wordt:

'Ik vind dat er veel meer rekening gehouden wordt met volwassenen dan met de kinderen.' (meisje, 16-17 jaar)

'Zorg ervoor dat de ministers ook eens naar de jongeren luisteren, want nu mogen wij niets en de volwassenen mogen van alles terug doen. Wij hebben het meer nodig om elkaar terug te zien, want de volwassenen zien elkaar al genoeg. Voor ons is het dikwijls moeilijker om contact te maken met andere jongeren.' (jongen, 12-13 jaar).

'Ik hoop dat de regering eens denkt aan ons. Kinderen die nood hebben aan scholing aan sociaal contact. Ik zit in het 5de leerjaar maar daar is nog geen enkele keer over gesproken. Gaan we nog naar school. De regering is onduidelijk. Meer duidelijkheid, meer structuur is toch als volwassenen niet zo moeilijk?' (meisje, 8-9 jaar)

'Kun je dit aan Sophie Wilmès tonen?' (jongen, 10-11 jaar)

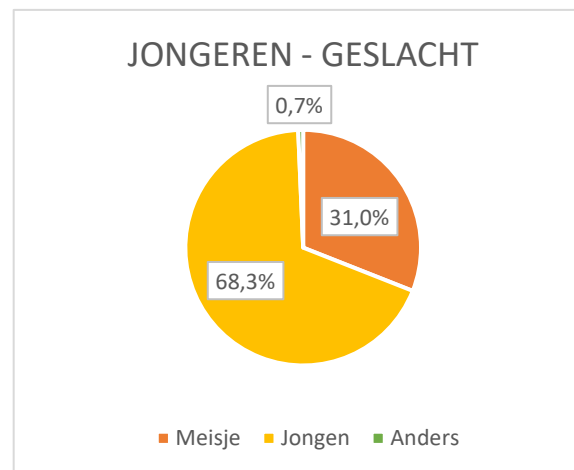
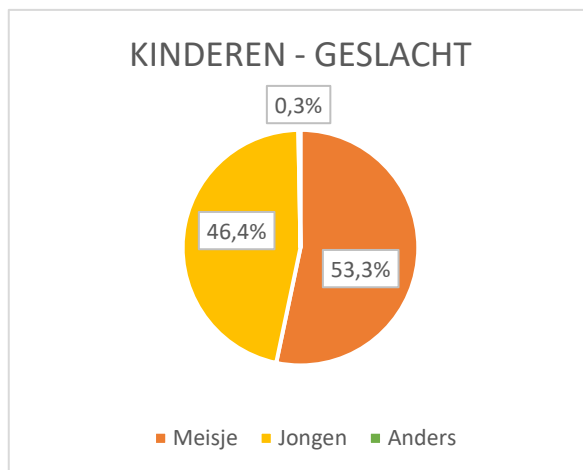
Vragen van kinderen en jongeren

Ten slotte zitten kinderen en jongeren ook nog met heel wat vragen. Hieronder worden er een aantal gebundeld. Kindgerichte informatie moet afgestemd worden op onbeantwoorde vragen van kinderen en jongeren.

- Kunnen dieren corona krijgen?
- Wanneer komt er een medicijn of een vaccin tegen corona?
- Zullen we snel van corona af zijn en komt het nadien nog terug?
- Mag ik met handschoenen aan wel 'high fives' geven aan mijn vrienden?
- Mijn burens houden zich niet aan de coronaregels, wat moet ik doen?
- Waarom mag ik mijn vrienden niet zien en sommige anderen doen dat wel?
- Is het een goed idee om volgend jaar naar de hogeschool of de universiteit te gaan?
- Kunnen jongeren wel corona krijgen?
- Wat moet je doen als je gaat lopen met twee vrienden en zij komen de hele tijd dichtbij en raken je aan?
- Hoe komt het dat ik zo prikkelbaar ben in deze tijd?
- Ik ben soms wel bang, wat moet ik doen?
- Op welke manier kan je toch knuffels geven?
- Kunnen de zomervakanties of kampen nog doorgaan?
- Wanneer gaan de speeltuin en het zwembad weer open?
- Mogen kinderen mee naar de winkel?

5.18. Kinderen en jongeren in de kijker

In dit onderdeel zoomen we in op twee groepen kinderen en jongeren, die hierboven niet als bijkomende variabele in de analyses zaten. Toch wijken hun antwoorden regelmatig af van de totale groep en willen we ze ook in beeld brengen. Veralgemeenen voor deze groepen kinderen en jongeren kan niet op basis van deze gegevens. Daarvoor moet er verder kwantitatief en kwalitatief onderzoek komen bij deze en andere minder bereikbare en kwetsbare groepen.

Een kleine groep kinderen en jongeren duidt bij geslacht 'anders' aan. Van de 21.229 kinderen zeggen 62 kinderen dat zich anders voelen. Voor jongeren gaat het over 228 van de 33.507.

Er zijn een aantal verschillen merkbaar tussen deze groep en de andere kinderen en jongeren. Zo geven deze kinderen aan dat ze minder vaak met iemand kunnen praten (64,6%). Ze praten vooral met ouders, broers en zussen maar praten meer dan alle anderen met hun

vrienden (53,3%). Jongeren die 'anders' aanduiden bij geslacht, gaan naast vrienden (68,4%) en hun lief (22,1%) ook beduidend meer naar een begeleider (22,1%) of andere (11,9%, vooral psycholoog) om te praten over hun gevoelens.

Kinderen die 'anders' aanduidde als geslacht, scoren ook hoger op eenzaamheid (61,7%). Deze jongeren voelen zich dan weer meer verdrietiger (48,8%). Zowel kinderen en jongeren voelen zich bovendien meer moe (55,3% van de kinderen en 51,9% van de jongeren) en meer boos (53,2% van de kinderen en jongeren 37,2%). Deze kinderen en jongeren geven ook meer aan dat ze zich nu gelukkiger (29,8% voor de kinderen) en rustiger voelen (17,9% voor de jongeren).

1 op de 4 van de kinderen die 'anders als geslacht aanduidde, krijgt soms te maken met geweld (tegenover 8,9% van de kinderen in totaal), in 27,3% van de gevallen met veel meer geweld en in 54,5% een beetje meer. Ook stelt deze groep kinderen veel vaker dat ze gepest worden (48,9%), maar sinds corona is dat pesten net veel minder (63,6%).

Ook kinderen en jongeren uit OKAN-klassen (onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers) vulden de enquête in, al gaat het om een beperkt aantal.

Bij de kinderen gaat het om 32 van de 21.229 kinderen (die een onderwijsvorm invulden). Bij de jongeren om 125 van de 32.892.

Er zijn verschillen merkbaar tussen kinderen en jongeren in OKAN-klassen en de andere kinderen en jongeren. Zo zijn kinderen in OKAN-klassen minder bang dat familie of vrienden ziek worden (48%) en kennen ze minder vaak iemand met corona (25,9%). OKAN-jongeren zijn dan weer wel meer bang zijn om ziek te worden (58,8%).

Van 18 kinderen in OKAN-klassen kan een meerderheid (83,3%) bij iemand terecht. Bij de 84 jongeren in OKAN-klassen ligt dat cijfer beduidend lager (67,9%). 80% van de OKAN-kinderen kan terecht bij hun ouders. OKAN-jongeren praten beduidend minder met ouders, broers of zussen (48,1%) en vrienden (48,1%) en meer dan andere jongeren met iemand op school (24,1%) of een begeleider (31,5%).

De helft van de OKAN-kinderen heeft niemand om mee te spelen. Vier OKAN-kinderen voelen zich gelukkiger. OKAN-jongeren vervelen zich minder (53,5%) en voelen zich minder eenzaam (18,6%). Ze voelen zich in deze periode gelukkiger (17,4% tegenover 13,2% bij alle jongeren) en rustiger (43% tegenover 26,5% bij alle jongeren).

6. Conclusie

De coronacrisis raakt alle kinderen en jongeren en daagt de kinderrechten uit. Maar kinderen en jongeren zelf kwamen tot nu toe weinig aan het woord. Daarom peilden het Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen met een online-enquête bij 8- tot 17-jarigen naar hun ervaringen en behoeften in coronatijden. De enquête liep van 11 mei tot en met zondag 17 mei 2020. **Kinderen en jongeren lieten massaal van zich horen en vulden met meer dan 44.000 de vragenlijst in.**

Voor de meeste kinderen zijn de coronamaatregelen duidelijk maar voor jongeren is dat veel minder het geval. De richtlijnen zijn tot nu toe dan ook vooral gemaakt op maat van volwassenen. 1 op de 3 kinderen is **bang om ziek te worden** en 2 op de 3 kinderen hebben schrik voor familie en vrienden. Die cijfers tonen eens te meer het belang van correcte informatie om angst en paniek te verminderen.

De coronarichtlijnen hebben een **impact op de emoties en het welzijn van kinderen en jongeren**. De verveling en de eenzaamheid zijn veel sterker dan vóór de crisis. Kinderen en jongeren missen veel in deze periode: het meest van al hun vrienden, familie en vrije tijd.

De resultaten van de enquête bevestigen de signalen van hulpverleners dat er door de lockdown **meer intrafamiliaal geweld** is. 1 op de 2 kinderen en jongeren zegt dat er nu thuis meer ruzie is. 1 op de 10 kinderen en jongeren maakt soms fysiek of verbaal geweld mee. Van die kinderen zegt de meerderheid dat geweld vaker voorkomt sinds corona.

Corona heeft ook duidelijk een impact op pesten. Een meerderheid van de kinderen en jongeren die soms gepest worden, wordt nu juist minder gepest.

De enquête maakt verder duidelijk dat **de school een heel belangrijke plaats inneemt in het leven van kinderen en jongeren**:

- 70% van de kinderen en 45% van de jongeren mist school. 85% van de kinderen zegt liever terug naar school te willen gaan. Bij jongeren zegt 72% liever terug naar school te gaan.
- Bijna 1 op de 2 zegt meer stress te hebben voor school. Dat stijgt met elk leerjaar.
- Thuis is het voor 1 op de 4 te druk om schoolwerk te maken.
- Bijna de helft van de kinderen begrijpt het huiswerk niet altijd en 1 op de 4 jongeren kan niet altijd volgen met schoolwerk.
- De meeste kinderen zeggen geschikt materiaal te hebben.

De school is niet alleen een plek waar kinderen leren, maar ook waar ze sociale contacten hebben en spelen of zich ontspannen en steun vinden.

Ook over spel en ontspanning leren we veel uit de antwoorden. De helft van de kinderen speelt met broers en zussen, maar **1 op de 5 moet alleen spelen**. **Bij jongeren ziet het merendeel van de jongeren vrienden online.** Daarnaast ziet ook 1 op de 2 jongeren zijn vrienden in het echt maar dan met de nodige

afstand. De meeste kinderen en jongeren hebben een eigen plekje waar ze zich rustig kunnen terugtrekken. Toch zegt 16% van de kinderen en 17% van de jongeren dat ze dat niet hebben. Bij de jongeren kan 1 op de 10 zich thuis niet goed ontspannen. **Er zijn heel wat kinderen en jongeren die niet meer of alleen maar soms buitenkomen.** Omdat het niet mag, door angst voor corona, doordat ze alleen zijn of doordat hun ouders of begeleiders geen tijd of geen zin hebben.

Ten slotte peilde de enquête ook **of kinderen en jongeren een stem hebben in hoe ze thuis, in de voorziening of waar ze wonen omgaan met de coronarichtlijnen.** We stellen vast dat 18% van de kinderen niet mag meepraten over die regels. Bij jongeren is dat 23%. Bijna 1 op de 4 dus. Voor jongeren die in een groepsvoorziening wonen, is dat zelfs 55%: dus meer dan de helft zegt dat ze daarover niet mogen meepraten.

Door de megafoon van dit onderzoek klinkt de stem van meer dan 44.000 kinderen en jongeren in Vlaanderen. **We stellen vast dat kinderen en jongeren door een moeilijke periode gaan. Voor de meest kwetsbaren,** kinderen die zeggen dat het financieel moeilijker is sinds corona, **wegen de maatregelen nog zwaarder.** We hopen dat de resultaten van ons onderzoek mee zorgen voor coronamaatregelen en een exitstrategie op maat van volwassenen én van kinderen en jongeren. En dat ze ons leren wat in de toekomst beter kan.

7. Bijlagen: tabellen

Tabel 1. Over corona

			Kinderen	Jongeren
Begrijp je goed wat je wel mag en niet mag doen tijdens corona? (bv. dat je afstand moet houden, niet bij iedereen op bezoek mag, ...)	Ja, ik begrijp dat goed	%	93,3%	55,9%
	Nee, ik begrijp dat eigenlijk niet goed	%	6,7%	44,1%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	N = 20.128	N = 31.197
Ken jij iemand die corona heeft of het heeft gehad?	Ja	%	36,6%	34,4%
	Nee	%	63,4%	65,6%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	N = 19.986	N = 31.177
Ben je bang dat jij ziek wordt door corona?	Ja	%	37,4%	31,1%
	Nee	%	62,6%	68,9%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	19546	31174
Ben jij bang dat jouw familie of vrienden ziek worden door corona?	Ja	%	72,4%	67,3%
	Nee	%	27,6%	32,7%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	N = 19.476	31.189

Tabel 2. Werd er iemand al boos vanwege het niet opvolgen van coronaregels?

Was er al eens iemand boos op jou omdat je de corona-regels niet goed opvolgde?		
	Kinderen	Jongeren
Ja, verschillende keren	4,6%	8,9%
Ja, één keer	9,8%	17,8%
Nee, niet meegemaakt	85,6%	73,3%
	N = 18.213	N = 29.384

Tabel 3. Kinderen en jongeren over gevoelens

		Kinderen	Jongeren
Ik verveel me meer	%	77,1%	62,0%
Ik voel mij rustiger	%	23,9%	26,5%
Ik voel me eenzamer	%	47,2%	51,9%
Ik voel me verdrietiger	%	36,0%	31,1%
Ik heb meer stress	%	31,5%	42,9%
Ik voel mij gelukkiger	%	11,0%	13,2%
Ik voel mij vaker boos	%	34,0%	29,3%
Ik voel mij vaker moe	%	35,0%	45,0%
Ik voel mij angstiger	%	20,9%	18,5%
Totaal	Respondenten	N = 18.551	N = 30.327
	Antwoorden	58.723	97.196

Tabel 4. Wat missen kinderen en jongeren op dit moment?

Wat mis jij op dit moment heel erg? (meerdere mogelijkheden) (Kinderen)	Mijn vrienden	%	89,4%	Wat ik op dit moment echt heel erg mis is: (meerdere mogelijkheden) (Jongeren)	Mijn vrienden	%	86,2%
	Mijn familie	%	73,9%		Mijn familie	%	47,9%
	Naar buiten gaan	%	33,6%		Naar buiten gaan	%	58,9%
	Naar school gaan	%	70,9%		Naar school gaan	%	44,8%
	Vrije tijd (hobby's, jeugdbeweging, sport, muziek)	%	76,1%		Vrije tijd (jeugdbeweging, jeugdhuis, sport, muziek, cultuur)	%	72,3%
	Andere	%	17,7%		Structuur	%	30,1%
	Totaal	Respondenten	18.110		Andere	%	8,0%
					Mijn lief	%	14,2%
					Totaal	Respondenten	29.083

Tabel 5. Financieel moeilijker voor de ouders

Is het door corona voor jouw ouders moeilijker om alles te betalen?				
Kinderen				
	Ja	Nee	Ik weet het niet	Totaal
Jonger dan 8	20,90%	14,70%	18,50%	16,50%
8-9	36,40%	36,00%	39,50%	37,30%
10-11	42,40%	49,10%	41,80%	46,00%
12+	0,30%	0,20%	0,30%	0,20%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
	1534	10898	6948	19380

Jongeren				
	Ja	Nee	Ik weet het niet	Totaal
12-13	17,0%	27,2%	31,5%	27,3%
14-15	22,3%	24,2%	27,6%	24,8%
16-17	34,5%	32,3%	28,5%	31,6%
18+	26,2%	16,3%	12,3%	16,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	2721	21075	7296	31092

Tabel 6. Aandacht, ruzie en geweld

Ik krijg vaker aandacht sinds corona (meer tijd, knuffel, complimentje)			Meer ruzie met wie ik samenwoon			Soms te maken met geweld door een volwassene?		
	Kinderen	Jongeren		Kinderen	Jongeren		Kinderen	Jongeren
Ja, veel meer	19,6%	5,5%	Ja, veel meer	12,3%	15,0%	Ja	8,9%	8,1%
Een beetje meer	40,8%	22,4%	Een beetje meer	38,3%	36,4%	Nee	91,1%	91,9%
Hetzelfde als vroeger	33,2%	56,3%	Hetzelfde als vroeger	38,5%	38,6%		N = 18.314	N = 29.622
Nee, juist minder	6,5%	15,8%	Nee, juist minder	11,0%	10,0%	Sinds corona gebeurt het geweld		
	N = 18.464	N = 29.704		N = 18.376	N = 29.697		Kinderen	Jongeren
						Ja, veel meer	19,4%	17,2%
						Een beetje meer	47,5%	45,4%
						Even vaak als vroeger	24,9%	31,7%
						Nee, juist minder	8,3%	5,7%
							N = 1.612	N = 2.406

Tabel 7. Worden kinderen en jongeren soms gepest en door wie?

Word jij soms gepest (nu maar ook vóór corona)?			Dat gebeurt sinds corona		
	Kinderen	Jongeren		Kinderen	Jongeren
Ja	18,6%	7,3%	Veel meer	6,1%	5,6%
Neen	81,4%	92,7%	Een beetje meer	11,1%	10,6%
	N = 18.286	N = 29.556	Evenveel als vroeger	14,3%	17,2%
			Juist veel minder	68,5%	66,5%
				N = 3.352	N = 2.142

Tabel 8. Meer stress door schoolwerk

	Ik heb nu meer stress door mijn schoolwerk		
	kinderen	jongeren tot einde SO	jongeren in HO
nu financieel lastiger thuis	56,1%	71,1%	91,7%
ik weet het niet	46,8%	60,3%	88,1%
niet financieel lastiger thuis	37,8%	48,4%	82,6%
totaal	42,4%	53,1%	84,7%

Tabel 9. Terug naar school gaan

	Ik zou liever gewoon terug naar school gaan		
	kinderen	jongeren tot einde SO	jongeren in HO
Jongens	80,1%	66,7%	82,5%
Meisjes	89,9%	72,7%	89,8%
Anders	79,1%	59,8%	87,5%
Totaal	85,4%	70,7%	88,3%

	Ik zou liever gewoon terug naar school gaan			
	Jongens	Meisjes	Anders	Totaal
kinderen	80,1%	89,9%	79,1%	85,4%
jongeren tot einde SO	66,7%	72,7%	59,8%	70,7%
jongeren in HO	82,5%	89,8%	87,5%	88,3%

Tabel 10. Kunnen kinderen en jongeren met iemand praten?

			Kinderen	Jongeren
Kan jij met iemand praten over hoe jij je voelt?	Ja	%	86,7%	87,1%
	Nee	%	13,3%	12,9%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	N = 18.530	N = 30.328

Tabel 11. Met wie praten kinderen en jongeren?

			Kinderen	Jongeren
Bij wie kan je terecht? Ik kan praten met: (meerdere antwoordmogelijkheden)	Ouders, broers of zussen	%	90,0%	76,1%
	Familie	%	41,3%	49,0%
	Vrienden		41,9%	76,0%
	Lief		Geen antwoordmogelijkheid	18,0%

	Iemand op school (leerkracht, directeur, zorgleerkracht)		19,2%	25,1%
	Een begeleider (opvoeder, jeugdwerker, hulpverlener, persoonlijk assistent)		3,6%	7,5%
	Andere		7,4%	3,1%
	Totaal	%	100,0%	100,0%
		N	N = 15.945	N = 26.161

Tabel 12. Spelen kinderen soms nog met andere kinderen in het echt?

			Kinderen
Speel je soms nog met andere kinderen in het echt (niet online)?	Nee, met niemand	%	21,7%
	Ja, maar alleen met mijn broer(s) of zus(sen) of andere kinderen die bij mij wonen	%	52,6%
	Ja, ik speel (ook) met kinderen die niet bij mij wonen		25,7%
	Totaal	%	100,0%
		N	N = 18.567

Tabel 13. Zien jongeren hun vrienden en lief nog?

In het echt je vrienden, je lief zien (jongeren)		
	Vrienden	Lief
In het echt, zoals vroeger	7,9%	54,5%
In het echt maar met afstand	44,9%	21,2%
Enkel digitaal	90,7%	50,3%
	N 19691	N 4618

Tabel 14. Hebben kinderen en jongeren een eigen rustplek en kunnen ze goed ontspannen?

Een plekje voor mezelf?			Ik kan me thuis goed ontspannen? (Lezen, gamen, muziek luisteren, tekenen, tv, spelletjes, bewegen, ...)		
	Kinderen	Jongeren		Kinderen	Jongeren
Ja	84,1%	83,1%	Ja	93,7%	88%
Nee	15,9%	16,9%	Nee	6,3%	12%
	N = 18.785	N = 30.368		N = 17.726	N = 28.569

Kinderen	(Bijna) nooit naar buiten gaan	Kinderen die niet thuis bij hun ouders wonen	Sinds corona financieel moeilijker
Geen plek voor mezelf waar ik rustig alleen kan zijn (15,9%)	32%	29%	20,6%

Jongeren	Sinds corona financieel moeilijker	In groep wonen	(Bijna) nooit naar buiten gaan	BUSO	BSO
Geen eigen rustplek (16,9%)	30,1%	26,5%	26,4%	26,1%	24,6%

Tabel 15. Gaan kinderen en jongeren naar buiten om te ontspannen en naar waar gaan ze dan?

Naar buiten om te ontspannen?			Naar waar ga je dan?		
	Kinderen	Jongeren		Kinderen	Jongeren
Bijna elke dag	76,5%	50,1%	Balkon, terras	18,4%	16,6%
Soms eens	19,5%	37,0%	Straat, plein	41,7%	43,3%
Bijna nooit	4,0%	12,9%	Park, bos, velden	60,4%	74,9%
	N = 17.847	N = 28.804	In onze tuin	88,5%	72,8%
				N = 17.070	N = 24.950

Kinderen	Sinds corona financieel moeilijker	Geen eigen rustplek	Kinderen die niet thuis bij hun ouders wonen
(Bijna) nooit naar buiten gaan (4%)	8,8%	8,1%	7,5%
Totaal respondenten	N = 1.376	N = 2.796	N = 201

Jongeren	Jongeren die niet thuis bij hun ouders wonen		Sinds corona financieel moeilijker	Geen eigen plek hebben
	In groep wonen	Alleen wonen		
(Bijna) nooit naar buiten gaan (12,9%)	25,9%	19,4%	21%	20,4%
Totaal	N = 348	N = 191	N = 2.473	N = 4.809

Tabel 16. Waarom gaan kinderen en jongeren niet naar buiten?

Waarom ga je niet naar buiten?	Kinderen	Jongeren
Geen zin	19,8%	50,3%
Mag niet	48,0%	25,2%
Geen tijd	13,3%	26,4%
Ouders/begeleiders hebben geen tijd	25,6%	9,1%
Geen goeie plek buiten	23,3%	23,8%
Kan niet met anderen naar buiten	32,1%	40,5%
Ik heb schrik van corona	37,4%	18,7%
Ik wil geen reactie van anderen of van politie	23,4%	18,0%

Tabel 17. Gewoontes kinderen en jongeren

		16-17	18+
Rook je?	Ja	9,6%	12,4%
	Nee	90,4%	87,6%
	Totaal	Respondenten	13.431

		16-17	18+
Meer,9 evenveel of minder dan voor corona?	Meer	41,1%	48,6%
	Evenveel	27,2%	27,2%
	Minder	31,6%	24,2%
	Totaal	Respondenten	13.431

		16-17	18+
Ik drink weleens alcohol	Ja	54,3%	65,4%
	Nee	45,7%	34,6%
	Totaal	Respondenten	13.415

		16-17	18+
Meer, evenveel of minder dan voor corona?	Meer	10,5%	13,1%
	Evenveel	29,0%	28,7%
	Minder	60,5%	58,2%
	Totaal	Respondenten	13.431

Tabel 18. Mogen kinderen meepraten over de coronaregels?

			Totaal	Ik woon	
				Thuis bij mijn ouder(s)	Ergens anders
Tijdens corona zijn er veel regels over wat mag en niet mag. Mag jij thuis of waar je woont meepraten over de manier waarop je omgaat met de coronaregels? Bijvoorbeeld wanneer je naar buiten gaat en hoe en met wie je contact hebt?	Ja	%	81,1%	81,3%	62,8%
	Nee	%	18,9%	18,7%	37,2%
	Totaal	%	100,0%	100,0%	100,0%
		N	17.451	17.222	196

Tabel 19. Mogen jongeren mee nadenken over de coronaregels?

		Totaal	Ik woon afwisselend bij de ene en de andere ouder	Ik woon altijd in hetzelfde huis bij mijn ouder(s)	Ik woon in een ander gezin (pleeggezin, familie, bij grootouders, ...)	Ik woon in een groep (internaat, instelling, jeugdhulpvoorziening, asielcentrum, ziekenhuis)	Ik woon alleen (begeleid zelfstandig wonen, in een studio)	Ik woon op een andere manier	Totaal
De huidige coronacrisis vraagt veel aanpassingen van iedereen. Mag jij meedenken? Ik mag thuis of in de voorziening mee nadenken over hoe we met de coronaregels omgaan, bijvoorbeeld over hoe en met wie ik contact heb	Ja	76,7%	74,3%	77,9%	74,4%	45,4%	66,5%	73,2%	76,7%
	Nee	23,3%	25,7%	22,1%	25,6%	54,6%	33,5%	26,8%	23,3%
	Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		27.908	4.036	22.517	227	339	176	579	27.874